

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Over de onderlinge verhoudingen in de gemeenten

Wij verzoeken u, broeders, hen, die onder u zich moeite getroosten, die u leiden in de Here en u terechtwijzen, te erkennen, en hen zeer hoog te schatten in liefde, om hun werk. Houdt vrede onder elkander. Wij vermanen u, broeders, wijst de ongeregelde terecht, beurt de kleinmoedigen op, komt op voor de zwakken, hebt geduld met allen. Ziet toe, dat niemand kwaad met kwaad vergeldt, maar jaagt te allen tijde het goede na, jegens elkander en jegens allen.

1 Thess. 5 : 12—15.

In Thessalonika was een frisse en levende gemeente, waarvan veel goeds te zeggen viel. De gelovigen daar waren mensen, die zich van de afgoden bekeerd hadden tot de levende God. Zij waren geen napraters of meelopers. Zij hadden een besliste keus voor de Christus, die hun door Paulus verkondigd was, gedaan.

Toch was het ook weer niet een gemeente zonder zonde. Uit de vermaningen van onze tekst leren wij een gemcentelijk leven kennen met moeiten, spanningen en ontsparingen, die ons maar al te goed bekend zijn. De Thessalonicensen hadden Christus aangenomen en verwachtten zijn wederkomst uit de hemel. Daarom beijverden zij zich ook heilig en onbevlekt bevonden te worden bij Christus' wederkomst.

Welnu, zegt de apostel, dan moeten zij ook zorgen dat de onderlinge verhoudingen in de gemeente goed zijn en zij daarin hun roeping tegenover elkander nakomen.

Zeer hoog schatten in liefde

Allereerst spreekt Paulus, menen wij, over de verhouding tot de ambtsdragers. Hoewel hij hen niet met zoveel woorden noemt, zal hij toch op hen het oog hebben, wanneer hij spreekt van hen, die „zich moeite getroosten“, die „leiden in de Here“ en die „terecht wijzen“.

Die ambtsdragers hebben een zware taak. Zij zijn mannen, die „zich moeite getroosten“. Hun arbeid vraagt veel inspanning. De Here moet het hart openen, zodat de zondaar acht geeft op het Woord Gods. Maar de ambtsdragers moeten het Woord Gods met grote ijver en trouw prediken in het openbaar en aan de huizen en daarin aanhouden gelegen of ongelegen. Dat is een zware en moeitelijke arbeid, die soms veel zorg geeft.

Bovendien moeten zij de gemeente „leiden in de Here“. „Leiden“ heeft hier een bijzondere kleur. Dat zien wij, wanneer wij enige teksten waar dit woord ook gebruikt wordt, kort bezien. In 1 Tim. 3 : 5 lezen wij, dat een ouderling een goed bestierder van zijn eigen huis moet zijn. „Als iemand zijn eigen huis niet weet te leiden(!), hoe zal hij voor de gemeente Gods zorgen“. Blijkbaar hebben „leiden“ en „zorgen voor“ hier ongeveer dezelfde inhoud. In het redebeleid wordt immers uit het ontbreken van iets t.a.v. het eigen huis, geconcludeerd tot het ontbreken van hetzelfde t.a.v. de gemeente Gods. „Leiden“ heeft hier blijkbaar de kleur van „zorgen voor“. Dat wij niet omgekeerd moeten concluderen, d.w.z. dat „zorgen voor“ de betekenis van „leiden“ heeft, zien wij uit 1 Tim. 3 : 12, waar gezegd wordt, dat slechts zij diaken kunnen worden, die hun kinderen en

hun eigen huis (hun huisgezin en de slavengezinnen, die bij het huis horen) goed bestieren. Het woord, dat elders door „leiden“ is vertaald, wordt op deze plaats door „bestieren“ weergegeven. Daar het in het diakenambt juist op overleg, zorg en liefde aankomt, wil de apostel dus blijkbaar zeggen, dat slechts zij, die met overleg, nauwgezetheid en trouwe liefde voor hun eigen huis zorgen, in aanmerking komen voor het diakenambt.

Het „leiden“ van de gemeente door de ambtsdragers, waarvan in onze tekst gesproken wordt, zal dus vooral betekenen, dat zij met wijsheid, overleg, nauwgezetheid en liefdevolle zorg de gemeente leren leven uit de gemeenschap met Christus.

Tenslotte zegt Paulus nog van de ambtsdragers, dat zij terechtwijzen. Wij kunnen daarover kort zijn. Want dat is duidelijk. In prediking en bezoek, moeten de ambtsdragers op de zonde wijzen en al wat in hun vermogen is doen, om de zondaren van de zonde te overtuigen en hen tot een wegdoen van de ongerechtigheid te brengen.

Welnu, deze ambtsdragers, die moeitelijke arbeid verrichten, die de gemeente verzorgen en de zondaren terechtwijzen, moet de gemeente erkennen. Zij moet blij en dankbaar zijn voor de ambtelijke dienst en de ambtsdragers „zeer hoog schatten in liefde“. Paulus gebruikt een sterke uitdrukking: „Zeer hoog schatten“. „In liefde“. De ambtsdragers moeten met achting en genegenheid op allerlei, soms zelfs gewiekste, manier trachten te verwerven. Dat doen de leiders in de wereld. Zij verwerven zich op allerlei slinkse wijzen populariteit om op te vallen, om zich in te dringen, om zich te handhaven, om hun zin door te zetten en de mensen om hun vinger te winden. De ambtsdragers moeten zich niet populair trachten te maken om geëerd te worden en om de mensen naar hun hand te kunnen zetten. Zij moeten maar trouw hun werk doen. En dan moet de gemeente hen vrijwillig en in liefde erkennen en zeer hoog schatten.

Dat is voor de gemeente natuurlijk wel moeilijk. Want de ambtsdragers zijn net zulke zondige en gebrekkige mensen als de andere leden der gemeente. Daarom maken zij ook veel fouten. Bovendien kunnen zich allerlei omstandigheden en situaties voordoen, waarin het moeilijk valt de ambtsdragers te eren en lief te hebben. Ik denk dat het b.v. een rijke broeder in de gemeente van Thessalonika ook niet altijd even gemakkelijk gevallen is, een slaaf, die ouderling was en die hem terecht wees, zeer hoog te schatten in liefde. Maar de Here heeft het ons bevolen. Dan moeten wij het ook doen.

Daarbij moeten wij er aan denken, dat wij de ambtsdragers niet omdat zij zulke aantrekkelijke karakters of zulke uitnemende gaven hebben, maar om hun werk moeten erkennen, achten en liefhebben. Zij verkondigen het Evangelie, zij verzorgen de gemeente, zij waken voor de schapen en waarschuwen tegen de zonde. Dat werk is niet genoeg te waarderen. Dáárom zullen wij hen eren en liefhebben.

Wij zouden over dit punt eigenlijk nog meer willen zeggen. Dat doen wij nu maar niet. Anders wordt ons stuk te lang.

Ook over het geval, dat wij de ambtsdragers niet liefhebben, omdat wij ons aan een goede terechtwijzing van hen ergeren, spreken wij nu niet. Maar dat geval doet zich natuurlijk wel eens voor!

Tot zover dan dus over de houding van de

UIT DE INHOUD:

Over de onderlinge verhoudingen in de gemeenten	R. B.
Volmaaktheid (I)	H. J. J.
Het raadsel van Assen (III Slot)	B. J. F. S.
De Nederlandse geloofsbelijdenis als formulier van eenheid	R. H. B.
Kritische Krabbel	Frater
Persschouw	C. V.
Kerknieuws	

leden der gemeente tegenover de ambtsdragers.

Houdt vrede onder elkander

Ook over het verkeer van de leden der gemeente onderling spreekt onze tekst. Allereerst lezen wij daarvan in vs 12: „Houdt vrede onder elkander“. Ik vind dat woord voor ons zo belangrijk, dat ik bijna zou adviseren het maar boven ons bed te hangen. Misschien zouden wat conflicten en narigheden voorkomen worden, wanneer wij elke morgen aan deze tekst herinnerd werden!

Wij weten natuurlijk wel, dat het aanhalen van deze tekst niet altijd door ieder in dank wordt aangenomen. Men verdenkt zulk een broeder er spoedig van, dat hij een slappe irenische figuur is, die voor de waarheid Gods niet door het vuur wil gaan of dat hij aan het relativisme ten prooi is gevallen en een vals-oecumenische eenheid zoekt.

Nu kan dat in sommige of vele gevallen inderdaad het geval zijn. Maar dat hóeft niet. De apostel Paulus is daar het bewijs van. Als er één voor de bewaring van het zuivere Evangelie gestreden heeft, is hij het. Toch zegt hij tot de Thessalonicensen: „Houdt vrede onder elkander“. Men kan dus pal staan voor het Woord Gods en toch de vrede onder elkander zoeken te bewaren. Zegt men, dat er alleen vrede is door de waarheid en dat vrede zonder eenheid door de waarheid een valse vrede is, dan zouden wij dat, als het Evangelie in geding is, niet graag ontkennen. Maar daar gaat het hier niet over. In zaken, waarin het Evangelie niet in geding is, moeten wij de vrede onder elkander bewaren.

In het woord „vrede“ klinkt in het N.T. altijd de betekenis „welvaren“ mee. Wij moeten geen ruzie maken. Wij moeten het goed met elkaar hebben en de verhoudingen moeten gaaf blijven. Wij moeten niet twisten over allerlei zaken, waarin verschil van mening mogelijk is. En als wij verschil van inzicht over sommige zaken hebben, mogen wij elkaar niet verbijten en vereten of elkaar zwart maken en elkaars reputatie ondermijnen, elkaar op dood spoor rangeren, wantrouwen zaaien omtrent elkaars oprechtheid of trouw aan het Woord Gods of zonder tucht-oefening, elkaar de adem afsnijden in de kerk.

In zaken, waarbij het niet om het Evangelie gaat of om een duidelijk en uitdrukkelijk Woord van God, zullen wij elkaar moeten dragen en verdragen. En onderwijl zullen wij christelijk met elkaar spreken en, met en voor elkaar biddend, elkander zoeken te overtuigen van wat de Here o.i. in een concrete zaak wil. En als wij elkander ook dan niet kunnen overtuigen, zullen wij ook dat dragen, wachtend op de tijd, dat de Here ons meerder licht geeft.

Tot deze houding moet ons niet een humanistische tolerantie-idee brengen, maar de

wetenschap, dat wij zondige mensen zijn met een verduisterd inzicht en dat de Here ons niet alles voor alle situaties en alle gevallen uitdrukkelijk in zijn Woord gezegd heeft. De Here wil door zijn Woord in de eerste plaats ons hart aangrijpen en omzetten, opdat wij onze zonde en Gods genade en liefde in de Christus verstaan en het recht van zijn liefde op ons erkennen. Opdat wij daaruit leven in nieuwigheid des levens, helpt de Here ons op weg in het verstaan van de wijze, waarop wij heden wandelen moeten. De Here helpt ons op weg. De volwassen gemeente van de nieuwe dag moet echter zelf, staande in de vrijheid waarmee Christus haar vrijgemaakt heeft, trachten te verstaan, hoe zij het best de Here in elk concreet geval dienen moet.

Daarbij komt dan nog, wat wij reeds noemden, dat de gelovigen in dit leven alle onvolkomen en met zonde bevestigd zijn. Dus ook in het kennen van wat de Here welbehagelijk is.

Vanwege de aard en wijze der openbaring Gods en onze zondigheid, die wij nederig elke dag moeten belijden, moeten wij in zaken, waarin het Evangelie niet in geding is en waarin de Here ons niet een duidelijk en uitdrukkelijk voorschrift gegeven heeft, voorzichtig met elkaar omgaan. Daarbij zullen wij dan van uit het centrum der openbaring, Jezus Christus, met elkaar blijven spreken en met elkaar blijven bidden om de welbehagelijke wil des Heren te leren verstaan.

Dan staan wij als een rôt als het Evangelie of wil men liever, het Woord Gods, wordt aangetast. Maar als dat niet in geding is, dragen en verdragen wij veel in de broeders en houden wij vrede onder elkander.

Het goede najagen

In onze tekst lezen wij ook, dat de gemeente de kleinmoedigen moet opbeuren. Sommige leden van de gemeente in Thessalonika waren beangst. Misschien doordat zij van de druk der wereld veel te lijden hadden of ook misschien omdat zij erg bedroefd waren om de dood van hun geliefden, die nu, naar zij

meenden, de parousie van Jezus Christus niet zouden beleven. In elk geval, deze broeders en zusters moesten opgebeurd worden, opdat het weer ten volle licht werd in hun leven en zij vol vreugde beleden, dat zij bij Christus en zijn toekomst behoorden.

Ook moest de gemeente opkomen voor de zwakken. Ik weet niet precies wat voor zwakken hier bedoeld zijn. Lichamelijk of maatschappelijk zwakken of zwakken in het geloof. In elk geval de gelovigen moeten voor hen opkomen. Zij mogen de zwakke broeders en zusters niet achteruit laten schuiven. Zij moeten voor hen inspringen en daarin iets van Christus' ontferming laten zien.

In dat alles moeten zij niet verdrietig, geprikkeld of toornig, maar geduldig zijn. Zowel in het terechtwijzen van de ongeregelde als in het opbeuren van de kleinmoedigen en het opkomen voor de zwakken, moeten zij lankmoedig zijn. De Here is steeds weer zo barmhartig over hen, niet willende dat zij verloren gaan. Dan moeten ook zij, vol ontferming, het telkens weer op een andere wijze, met hun broeders proberen en daarin hun heil zoeken. De liefde tot de broeders moet hen daartoe drijven.

Daarom mogen zij ook geen kwaad voor kwaad vergelden. Dan zoeken zij het heil van de broeders niet. Wanneer iemand hen kwaad gedaan heeft, moeten zij dit niet door een kwaad van hun kant betaald zetten. Zij moeten hem trachten los te maken van de zonde. Het kwade zoeken te overwinnen door het goede.

Ik denk, dat wij dit allen erg moeilijk vinden. Ik meen ook dat wij ons hierover erg moeten schamen. Vooral wanneer wij ons er rekenschap van geven, dat deze dingen horen tot het abc van het christelijke leven. Laten wij elke dag zien op Christus' liefde en barmhartigheid. Dan leren wij meer met elkaar omgaan, zoals de Here ons in dit Schriftgedeelte heeft voorgesteld.

Oegstgeest.

R. Brands.

Volmaaktheid

I

Een mooi woord voor een prachtige zaak. Daarover zullen we het allemaal wel maakt eens zijn. Maar het is ook wel duidelijk dat het een zaak is, die zelden wordt bereikt in dit leven. En naarmate we ouder worden wordt dit ons te meer duidelijk. Niet alleen ons kennen blijft „tên dele” of „stukwerk”, maar dit geldt van heel ons bestaan met al de levensuitingen.

Jacht naar volmaaktheid is er genoeg. Op velerlei gebied. Helaas meestal op terreinen, waar niemand er veel mee opschiet. Neem bijv. het gebied van de sport. Daar is een jacht naar topprestaties. Waarvan het eind nog niet te zien is. Een hardloper, die een zekere afstand in zeg 10,6 sec. heeft afgelegd, doet al wat in zijn vermogen is om daar 10,5 sec. van te maken. En als het hem gelukt een wereldrecord te vestigen, wordt het door de radio uitgejubeld over heel de bewoonde wereld. Hetzelfde is te zeggen van zwemmers en wielrenners en auto-coureurs enz. Het is niet te geloven als men hoort wat deze mensen er voor over hebben om het toppunt van hun kunnen te bereiken. Niet alleen ontzegt men zich allerlei genoegens en onthoudt men zich van bepaalde spijsen en dranken en besteedt men alle vrije tijd aan z'n sport. Maar men offert tenslotte gezondheid en leven op het altaar van de jacht naar volmaaktheid.

Daar is van dit alles niet veel goeds te zeggen. Op zichzelf is sport helemaal niet af te keuren. Al te lang is dit in gereformeerde kringen gebeurd. Soms met een vals beroep op de tekst „lichamelijke oefening is tot weinig nut”. Ik herinner me goed uit mijn jeugd, dat iemand die voetbalde eigenlijk niet als een goed christen werd beschouwd. Dat dééd men in gereformeerde kring nu eenmaal niet. Gelukkig is die traditie doorbroken. Sport als spel en ontspanning is een goed ding. Er is ook geen kwaad van te zeggen, dat men probeert z'n krachten eens te meten. De neiging om „er uit te halen wat er in zit” is dunkt mij wel door God in de mens gelegd.

Maar de ellende is, dat sport geen spel is

gebleven en geen ontspanning. Het wedstrijd-element heeft de overhand gekregen. En de zucht naar eer en roem. In de laatste tijd is daarbij gekomen de jacht naar geld. Want vele sporten zijn bedrijven geworden. En beoefenaars van de „sport” zijn min of meer slaven geworden. De volmaaktheid, het top-punt is op sportgebied dicht benaderd. Maar de prijs is hoog geweest, te hoog. Het deed me goed in een toespraak voor de radio te horen, dat de christelijke sportbeweging aan deze jacht niet mee wilde doen. Al is het gevaar wel groot, dat ze tegen wil en dank toch in dit vaarwater verzeilt. Ik zou wel willen, dat in onze kring wat meer goede voorlichting werd gegeven op dit terrein. Misschien geven bovengemaakte opmerkingen daartoe aanleiding.

Niet alleen op het gebied van de sport wordt naar de volmaaktheid gejaagd. Hetzelfde zien we op het terrein van de wetenschap. Daar is een drang om er achter te komen hoe de dingen in elkaar zitten. Van stap tot stap dringt men door tot het „wezen” der materie zal ik maar zeggen. Naarmate men daarin verder doordringt staat men voor steeds groter wonderen van Gods schepping. Een „leek” op dit gebied verstaat er weinig of niets van. We horen van moleculen en atomen en electronen en protonen en neutronen, maar het blijven voor ons louter klanken. Maar dit is wel duidelijk, dat in de laboratoria koortsachtig wordt gewerkt om te weten te komen hoe „stof” en „kracht” in mekaar zitten. Ook daar is een jacht naar volmaaktheid.

En diezelfde drang naar volmaaktheid zal ook de kunstenaars van allerlei soort beheersen. Ook zij jagen naar het volmaakte, zonder ooit volkomen hun doel te bereiken. En wie op een of ander gebied het verst gekomen is zal waarschijnlijk zich het sterkst bewust zijn het einddoel niet bereikt te hebben.

Er is ook een onderneming om de mens en de mensenwereld te vervolmaken. Ik denk aan de beweging die bekend staat onder de naam: morele herbewapening. Zij wil het werk

van Frank Buchman voortzetten, die voor enige tijd is overleden. Vroeger stond ze bekend als de Oxford Group-Movement. Zij propageert haar idealen in boek en blad. Uitgangspunt van deze actie zijn de bekende vier maatstaven van „volmaakte eerlijkheid en volmaakte reinheid, volmaakte onbaatzuchtigheid en volmaakte liefde”. We mogen wel zeggen, dat zij jaagt naar de volmaaktheid op het terrein van menselijke deugden. De aanhangers van deze beweging zijn zich bewust, dat deze wereld niet te redden is met welvaart op financieel en maatschappelijk gebied. Zij weet, dat de mensen moeten veranderen. Haar leuze is: „Verandering van de volkeren op de grondslag van de verandering der enkelingen”.

Wat moeten we van deze beweging zeggen? Ik zou er niet alleen kwaad van willen zeggen. De mannen van de Morele herbewapening zien in elk geval, dat het in deze wereld niet goed gaat. Zij hebben het wel bij het rechte eind, als zij zeggen, dat haat en achterdocht en angst de verhoudingen tussen volken en staten vertroebelen. Dat er helemaal geen goeds door tot stand wordt gebracht zou ik niet durven zeggen. Er is in deze wereld voor minder hoge idealen gestreden. Maar daarmee houdt onze waardering ook wel op.

Weliswaar spreekt men van Gods Geest, die de geest der mensen kan veranderen. Men meent, dat de Geest Gods in stille tijden goede gedachten aan de mensen geeft, die willen luisteren. En dat zo de weg wordt gewezen, die politici en leiders der volken hebben te gaan. Ook spreken ze wel van het Evangelie van Jezus Christus. Maar toch hebben zij de diepte van de menselijke verdorvenheid niet gepeild. Zij denken te goed van de mensen. Zij zullen als ik het wel heb niet met Paulus instemmen als die zegt: „Want zij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods, en worden om niet gerechtvaardigd uit zijn genade door de verlossing, die in Christus Jezus is”. Rom. 3 : 23. Aan de goede bedoelingen van de morele herbewapenaars hoeven we niet twijfelen. Maar daarmee is de wereld niet gered. Men mag van Jezus Christus nog zulke goede dingen zeggen, men ziet Hem tenslotte als Voorbeeld, maar niet als Verzoener van zonden. Men erkent Hem niet als de Middelaar Gods en der mensen. Men kent tenslotte dus ook niet het Evangelie der genade Gods, die in Jezus Christus verschenen is. Hij is voor hen mogelijk wel een weg tot verlossing naast andere verlossers, maar Hij is voor hen niet, wat de Here Jezus van zichzelf geopenbaard heeft: „Ik ben de weg en de waarheid en het leven; niemand komt tot de Vader dan door Mij”. Joh. 14 : 6. Uiteindelijk is deze beweging humanistisch, d.w.z. zij verwacht het behoud der wereld van goedwillende mensen, die met enige hulp van een hogere macht absoluut eerlijk en rein en onbaatzuchtig en liefderijk het goede voor elkander zoeken. Waarachtige verbetering van de verhoudingen in deze wereld kunnen en mogen wij van deze beweging niet verwachten.

Wanneer we de Schrift raadplegen, wat die over volkomenheid en volmaaktheid zegt, dan lijkt het resultaat daarvan vreemd. In het Oude Testament is sprake van vromen, die de HERE dienen met een volkomen hart. Zo lezen we in I Kon. 8 : 61 als wens van Salomo voor het volk des HEREN: „en moge uw hart volkomen zijn met de HERE, onze God, om in zijn inzettingen te wandelen en zijn geboden evenals heden in acht te nemen”. En van Salomo zelf wordt gezegd in I Kon. 11 : 4, dat de vreemde vrouwen zijn hart verleidden „zodat zijn hart de HERE, zijn God, niet volkomen was toegewijd gelijk dat van zijn Vader David”. Van koning Asa lezen we, dat in zijn dagen de offerhoogten niet verdwenen, maar dan volgt er: „toch was het hart van Asa, zolang hij leefde, de HERE volkomen toegewijd”. Volmaakte of volkomen toewijding wil dus blijkbaar niet zeggen, dat aan die toewijding helemaal niets haperde. Asadiende wel oprecht de HERE, hij stond wel in de rechte verhouding tot God, maar dat wil niet zeggen dat die dienst absoluut volmaakt was. We krijgen dus de indruk, dat volmaakte of volkomen een betrekkelijke zin heeft. Iets dergelijks zien we ook bij andere woorden. De vromen heten in de Schrift „rechtvaardigen”, d.w.z. ze staan

in de rechte verhouding tot de HERE. Dat wil niet zeggen, dat ze niet struikelen en vallen. Maar hun algemene levensrichting is naar de HERE toe. Zo wil de uitdrukking: „volkomen hart” niet zeggen, dat er geen zwakheid of gebrek in het leven der vromen werd gevonden, maar wel dat zij in oprechtheid de HERE vreesden.

In het N.T. komen de woorden volmaakt en volmaaktheid vrij veel voor. Bekend is het woord van de Heiland, tot zijn discipelen gericht: „Gij dan zult volmaakt zijn, gelijk uw hemelse Vader volmaakt is”. Matth. 5 : 48. Het is goed even op het verband te letten. Het is niet maar een uitspraak in het algemeen, dat zij zullen jagen naar absolute volkomenheid. Maar het staat in verband met de geboden, die Christus aan de discipelen heeft gegeven. De „ouden”, d.w.z. de rabbijnen in hun scholen hadden wel de wet onderwezen, maar zij waren bij de „letter” blijven staan om zo te zeggen. Bovendien hadden zij wel toegelaten wat van den beginne zo niet was geweest. Daartegenover heeft de Here Jezus zijn verklaring gegeven. De discipelen zullen niet maar niet-doodslaan, maar ook niet toornen en niet schelden. Zij zullen niet alleen niet-echtbreken, maar zich ook wachten voor de onreine, begerige blik. Zij zullen geen scheidbrief geven, maar de huwelijks-trouw bewaren. Zij zullen niet zweren bij hoog en laag, maar hun ja zal ja zijn en hun neen neen. Zij moeten twee mijlen meegaan als ze tot één geprest worden. Zij zullen niet alleen hun naaste liefhebben, maar ook hun vijand. Zó zijn ze kinderen van hun Vader die in de hemelen is: „Want Hij laat zijn zoon opgaan over bozen en goeden en laat het regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Want indien gij liefhebt, die u liefhebben, wat voor loon hebt gij? Doen ook de tollenaars niet hetzelfde? En indien gij alleen uw broeders groet, waarin doet gij meer dan het gewone? Doen ook de heidenen niet hetzelfde?” In dat verband volgt er: „Weest dan gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader, die in de hemelen is, volmaakt is”.

God is volmaakt. Hij heeft vijanden lief gehad. Hij laat zijn zoon schijnen over bozen en goeden. Daarin zullen de discipelen van de Here Jezus God navolgen. Als zijn geliefde kinderen. Dan zijn ze „volmaakt”. Daar staat een woord, dat betekent zo iets als: het doel bereiken, tot z'n bestemming geraken, aan z'n roeping beantwoorden.

We moeten er wel op letten, dat de Here Jezus dit tot zijn discipelen zegt. Dat is dus geen humanistische opwekking om de menselijke krachten in te spannen en zo te komen tot absolute liefde, zelfs voor de vijand. Maar het is een vermaning van de Here, van de Eigenaar en Meester, tot zijn eigendom, om in de kracht van zijn genade en Geest tot dit voorgestelde doel te geraken.

We zijn van nature niet geneigd om vijanden lief te hebben. Integendeel. Als wij onze „natuur” volgen, dan kunnen onze vijanden „heenlopen”. We zijn geneigd hen met dezelfde munt te betalen als waarop zij ons trakteerden. Ze kunnen wat ons betreft dit en dat krijgen! Met onze „goede wil” en onze „beste krachten” en ons „gezond verstand” komt er van het liefdebetoon aan vijanden niets terecht.

De bron van deze liefde-tot-vijanden is het geloof in Jezus Christus. Hij heeft ons zo liefgehad, dat Hij zich voor ons heeft gegeven tot in de dood des kruises. Als dit ons hart raakt en zijn Evangelie ons als een kracht Gods trekt uit de duisternis van de haat in het licht van Gods liefde, dan luisteren we naar zijn bevel. Dan **geloven** we niet alleen het Evangelie der liefde, maar dan **wandelen** we ook naar de eis der liefde. Dan jagen we naar die volmaaktheid, naar dat levensdoel, dat we vijanden liefhebben en haters wel doen en vloekers zegenen. Wakend en biddend, struikelend en weer opstaand, strijdend en neerliggend en overwinnend zijn we zo kinderen des hemels Vaders, die zijn zoon doet opgaan over bozen en goeden en regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen.

(Wordt vervolgd).

H. J. Jager.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Amsterdam
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

Penningmeester van de Geref. Persvereniging:

Drs J. F. J. Lamet, Antilopelaan 2,
Geldrop, post Eindhoven

Administratie: Slotlaan 220, Zeist

gevraagd aan de overkant. Men had vooral ook nog eens ernstig onze kerkrechtelijke bezwaren tegen hen uiteengezet in een Evangelisch appèl. Men had dat alles gedaan dan in onopgesmukte geest, eenvoudig, uit het vastende hart wegens de ziekte van de tegenstander, die in de benadering als een vriend en broeder heeft te gelden. Men was de Synodalen een Synodaal geworden om hen te winnen. Gelijktijdig in de bereidheid om waar nodig ook zichzelf van de overzijde te laten corrigeren. En dat alles niet om de zaaksgerechtigheid van de Vrijmaking nog eens weer voor het publieke forum der wereld te laten schitteren. Want ook dat is werelds. Samensprekingen dienen niet om eigen zaaksgerechtigheid nog eens ter zelfrechtvaardiging uit te dragen. Maar samensprekingen dienen om elkaar voor het Evangelie en voor de gerechtigheid van het Koninkrijk te winnen, ook inzake confessionele bindingen en kerkordebepalingen. Wetende dat in deze weg allerlei uiterlijke behoeften, ook uiterlijke kerkelijke behoeften, b.v. zelf weer als getrouwe ambtsdragers erkend te worden, door hen, die ons eerst verachten, dan vanzelf worden toegeworpen. Want onze Vader weet, en Hij weet alleen, in hoeverre we dat op onze kerkelijke weg om staande te blijven nodig hebben. En als dan zo'n samenspreking kan geschieden in gezamenlijk onderworpen luisteren naar Gods Evangelie en voorts nog wel in gebondenheid aan de drie Formulieren van enigheid inzake reeds verworven geloofskennis, dan is van zulk een samenspreking biddend alles te verwachten. Zo men daarin dan tegelijk bereid is te luisteren naar wat de een tot de ander kritisch heilzaam uit het Evangelie te zeggen heeft. Dat is dan een samenspreking, waarbij nooit van te voren vaststaat waarop het uitloopt. Maar waarbij men wel hoopt op en bidt om zegen erover. Waarbij men ook bereid moet zijn om teleurstellingen te accepteren. Maar waarbij altijd de wil tot hereniging moet voorzitten. Nl. de wil tot hereniging van elkaar in het éne Evangelie, ook inzake voortgaande geloofskennis en kerkrecht. Want wie niet gaat samenspreken uit deze wil tot hereniging, die kan het beter laten. Omdat het Evangelie en het Evangelisch gesprek naar zijn innerlijke aard nu eenmaal altijd eenheid zoekt. Vereniging van mensen met elkaar in Christus, in wie God alle dingen tot één vergadert.

Helaas, een samenspreking als bovengenoemd is te Assen afgewezen. Wat erger is, zij is feitelijk in het geheel niet in discussie geweest. Mocht het Synodale voorstel dan al niet geheel omeen samenspreking in deze geest hebben verzocht, ter Synode van Assen is geen enkel initiatief ondernomen om in de historische situatie van Utrecht 1959 zelf op zulk een samenspreking aan te dringen. En dat alles heeft alleen maar kunnen plaatsvinden omdat men innerlijk niet bevrijd stond in God. Waardoor er gelijk een bena-

Het raadsel van Assen

III (Slot)

Hoe grote machtspositie bovengeschetste twee lijnen in de verwerking van het Vrijmakingslijden hebben gekregen, is thans wel gebleken op de Synode van Assen. Als krachten waren ze allang werkzaam in ons kerkelijk leven en hebben funest diep op allerlei verhoudingen ingegrepen. En thans zo diep, dat deze twee lijnen op de Synode te Assen de diepste achtergronden hebben gevormd van de discussie over de „Samenspreking”. Daar hebben ze zich zelfs met elkaar verenigd in de afwijzing van elke contactoefening met de Synodaal-Gereformeerde kerken. En het is alleen uit dit religieus bezwijken in het Vrijmakingslijden te verstaan, dat men zelfs ten dienste van eigen kerkelijke vrede niet de wijsheid heeft kunnen opbrengen om de tekst van het Synodale voorstel tot samenspreking op een cardinaal punt te laten toelichten.

Wie immers de discussies ter Synode van Assen uit de pers gevolgd heeft en de rapporten las, heeft daarin een religieuze krampachtigheid aangetroffen, die voor de Evangelische geloofsintuïtie van de Christen iets verbijsterends heeft. En die zich alleen uit het zojuist genoemde laat verklaren.

Er was hier geen rustige Evangelische bezinning op de mogelijkheden die ons geboden werden om tot heil van de naaste weer met de Evangelische beginselen van de Vrijmaking voor het voetlicht te treden en er mee te dienen. Er was een krampachtig trachten om allerlei religieuze verworvenheden veilig te stellen. Hetzij de Vrijmaking als werk Gods, hetzij de Vrijmaking als reformatie. Er was niet de innerlijke gerichtheid op het aftasten in eerlijk gesprek van de mogelijkheden, die God ons misschien schonk bij de Synodaal-Gereformeerden door hun terzijdestelling van de Vervangingsformule. Er was niet de houding van de knecht, die als hij iets verrassends voor zijn voeten geworpen krijgt, dat dan opvangt en biddend vraagt, dat hij wijs dienstbaar mag zijn binnen het soevereine werken van zijn Meester. Onder de macht van de religieus vereerde Vrijma-

king was men bijeen en sloeg daarom hard en soms verbeten toe. Zonder zelfs aan eigen kerken te denken!

In koude besluisstijl heeft men zijn gevoelens geformuleerd. En dat op het moment, dat duizenden in allerlei kerken, van groot tot klein, met bevende harten verlangend uitzaagen naar een verlossend en bevrijdend Evangelisch woord in de nood der kerkelijke verdeeldheid. Maar hard heeft men de weer teer ontloken bloem der liefde tot Gods kerk, die op de bodem van beginnende schuldverlatingheid begon te bloeien in ontelbare eenvoudige harten neergetrapt. Daarbij heeft men verwezen naar een brief van de Synode van Bunschoten-Spakenburg, waarin de twistzaak werd overgegeven aan God.

Maar als men waarlijk naar de zin der Schriften de twistzaak had overgegeven aan God, dan had men ter Synode van Assen zelf moeten leven uit dat woord van de dichter van psalm 35: „Maar mij aangaande, toen zij ziek waren, was een rouwgewaad mijn kleed, ik verootmoedigde mij met vasten, en mijn gebed keerde in mijn boezem weder; als gold het mijn vriend of mijn broeder, zo liep ik rond; in het zwart gaande als in rouw over een moeder, zo boog ik mij neder”. Dat staat te lezen, in dezelfde psalm waar David God in de binnenkamer oproept zijn twistzaak voor hem met zijn tegenstanders te twisten.

En daarom nogmaals, als men waarlijk alles had overgegeven aan God, dan had men heden te Assen vriendelijk en broederlijk de deputaten aan de overzijde ontvangen. Om met hen tot een gesprek te komen, zowel tot vrede in eigen kerken als tot heil van de kerkgemeenschap aan de overzijde. Dan had men in Assen oog gehad voor de wonderlijke, onverwachte verrassing van de terzijdestelling van de Vervangingsformule. Men had zich verheugd, dat men in Synodale kring toch niet los is van ons en zit met het probleem van de kerkelijke scheur. Die scheur, die wij ook niet verantwoord vonden in 1944, maar die men toen als was het niets, koelbloedig heeft geforceerd. Men had dan juist nu naar de wezenlijk bestaande leergrenzen

dering in wantrouwen was van de naaste, die ons weer zocht. Er werd gediscussieerd tussen twee polen: die van prijsgeven van Gods werk en van een reformatie in de Vrijmaking én die van een valstrik, politieke manoeuvres, opzettelijk verwarring stichten en bloed aan de vingers bij de Synodalen. Wie die dit alles gehoord heeft en las, moet zeggen: hier werd niet gediscussieerd uit de vrijheid die in Christus is, maar uit een religieuze gebondenheid aan allerlei visies inzake de Vrijmaking.

En zo hebben we dan vandaag te doen met de Asser besluiten inzake de „Samenspreking”. Die voor de directe geloofsintuïtie van de Christen een zeker raadselachtigheid in zich bergen. Maar dat „Raadsel van Assen” laat zich voor wie oog heeft voor de beproeving en verzoeking, die in het lijdensaspect der Vrijmaking tot ons allen kwamen, doorlichten. Het raadsel van Assen verklaart zich uit ons bezwijken in de lijdensproef der Vrijmaking!

Maar dan zult ge tevens verstaan, dat m.i. een afwijzing van de Asser besluiten geen enkele betekenis heeft voor onze eigen kerken, als niet voor alles gestreden en gebeden wordt om door God uit deze bezwijking gered te worden. En in deze strijd en dit gebed zullen wij ons allen solidair moeten weten in het vallen in dit kwaad. Het is een koud kunstje in eigen zelfverzekerdheid op Assen af te geven. Maar hier past ons allen ootmoed en schaamte. Dat wij zo goed begonnen, zo op het Evangelie gericht, en zo snel in dat goede weer gestruikeld zijn. En daarin de dienst aan het goede vanuit onze kerkgemeenschap zeer ernstig hebben geschaad.

Want de eerlijkheid dient het te erkennen: door onze struikeling, niet in de Vrijmaking, maar in de beleving van de Evangelische weelde van de Vrijmaking als lijden met Jezus voor zijn universeel kerklichaam, hebben wij een kans gemist. De besluiten zijn gevallen. En daar veranderen we in de historische situatie van heden niets aan. De geschiedenis gaat verder. De historische situatie van heden keert niet weer. En zo de mogelijkheden, die er waren, om daarin hopen en biddend te werken met het Bijbelse „mischien” in het hart en op de lippen, ook niet. We hebben een boot, een aansluiting gemist. Ook al wisten we niet waar die boot ons brengen zou. Maar een aansluiting missen is erg. Hierover te treuren in gezamenlijke schaamte is taak.

Daarom zullen wij het voorts als Vrijgemaakten maar weer van de Heere moeten gaan verwachten. Er gaan weer drie jaar voorbij eer onze Synode opnieuw vergadert. Er zullen weer drie jaar kerkelijk leven passeren bij ons en bij de Synodalen. En wat daarin gebeuren gaat weet niemand. We zullen dan ook de teleurstelling van Assen primair moeten overgeven aan God. Want in God is er tenslotte niets verloren, juist als wij gaan zien, dat de moederschoot der kerk tenslotte een inzichtbare vruchtbare schoot is. Dan reiken wij weer naar ons aller moeder hierboven. Naar de kerk als belofte Gods. En uit God weten we, dat zijn kerkvergaderend werk juist dan allerbest voortgang vindt, als wij in schuldverslagenheid onze eigen onmacht tot kerkvergaderen belijden. Want dan komen wij tot de rechte dienst aan Gods werk. Ons door Hem te laten vervullen.

Op deze wijze dienen wij dan ook tot een gescherpte eigen verantwoordelijkheid voor de toekomst te komen. En die verantwoordelijkheid is dan allereerst deze: in eigen kring vriendelijk, Christelijk, maar open en eerlijk de geestelijke mislukking van onze Vrijmakingsbeleving aan de orde te stellen. Dat wil zeggen, te gaan ijveren voor ruime harten, zonder rancune, in de Heer gerust.

Dat geldt dan allereerst onszelf zoals wij hier als teleurgestelden bijeen zijn. Wij zullen vooreerst zelf met een ruim hart in onze kerkgemeenschap moeten gaan staan. Wie zelf over Assen hartsverbittering kent, is niet in staat anderen ruime zielen te schenken. Een Vrijmakingsgedesillusioneerde dienen wij verre van ons te houden. We dienen te aanvaarden, dat Vrijgemaakten ook door Vrijgemaakte verdrukkingen heen, moeten behouden worden. Ook dan dienen we Evangelisch blij tot het einde toe te volharden. Om die ruimheid van hart te vinden, daartoe zoeke men veel de binnenkamer. Juist als het eens erg benauwd wordt.

En voorts zullen we zelf weer moedig en

vrolijk de zaak van het Evangelisch beginsel der Vrijmaking op onze schouders moeten nemen. Die beginselen vooral in eigen kring belevend. Door in eigen kring te ijveren voor openheid van gesprek over allerhande zaken. Door de ruimte onzer kerken niet af te bakken naar Vrijmakingsideologiën, maar naar het Evangelie Gods. Dat is dan de ruimte, waarin van alles kan worden doorgesproken, in broederlijke aanvaarding van elkander in Christus.

Dan zullen we ook zo weer door de oefening in het onderlinge gesprek, leren om naar buiten te spreken. Hopend en biddend, dat ondanks onze dwaasheden, God geopende harten blijft geven voor de Evangelische waarheden, waar we in de Vrijmaking voor stonden. En dan zullen we, waar God die geeft, er over spreken als zijn dienstknechten. In bereidheid tot voortdurende zelfcritiek en zelfcorrectie. Opdat mogelijk nog eens langs andere wegen, dan die nu door Assen voor goed onbegaanbaar zijn gemaakt, een hereniging kome van allen, die de Heer ootmoedig vrezen.

Daartoe zullen we in eigen kring ook reëel en eerlijk de problematiek in de Synodale gemeenschap aan de orde moeten stellen. Opdat onze begeerde Evangelische dienst aan haar naar de werkelijke situatie daar verantwoord zij. Wie dan bij haar vreest voor oecumenistische geest, die werke zichzelf eerst grondig in het oecumenisch vraagstuk in. Wie daar klaagt over zedeverval ginds, zal dit vraagstuk der Gereformeerde zede ook in eigen gemeenschap nuchter onder ogen moeten zien.

En zo dat alles gebeurt onder Gods zegen, dan mogen we ons althans in zwakheid en gebrek weten te handelen naar de stijl die Evangelieknechten Gods in Nederland past. En niet alleen hier, maar overal ter wereld. Want Evangeliedienst is katholiek van aard.

Wat God dan precies met dit werk van zijn knechten wil gaan doen in de toekomst, weten we niet. We mogen alleen één ding weten, dat als wij getrouw ons ambt waarnemen, Gods werk dan allerbest voor gaat. En dat is dan naar onze Dordtse leerregels, die bovenna-

tuurlijke werking Gods, waardoor Hij en Hij alleen, zonder ons, maar niettemin in ons de weldaad der wedergeboorte werkt, waardoor wij en anderen steeds meer ons heil en onze zaligheid buiten ons zelf als arme zondaren in Jezus Christus zoeken.

In dat souvereine, bovennatuurlijke werken Gods, hebben wij als medewerkers met onze opdracht tot Evangelieverkondiging en tot zuiver houding daarvan, ook door middel van Vrijmakingen, onze plaats. Zonder dat ooit een van onze werken tot werk Gods wordt. Want Gods werk blijft altijd bovennatuurlijk. Waarom wij als knechten ook altijd temidden van onze eigen werken blijven bidden: Laat o Heer, uw werk aan Uw knechten blijken. In dat werk Gods hebben we dan als knechten onze hoogste vreugde. Het wordt temidden van eigen dienstwerk ervoor altijd weer als een wonder ervaren. Omdat het een wonder is als dwars door alle gebrekkige dienst der mensen heen er schuldverslagen zondaars komen, die vrede zoeken in het bloed des kruises alleen. Uit de vreugde om dat wonder der verkiezing en genade als het bestaansgeheim der Katholieke kerk, reppen de knechten zich dan weer tot hun dienstwerk. Wetend, dat God niet kritisch aanspreekbaar is op zijn werk van geloof en bekering tot het eeuwig verbond der genade in Christus zoenbloed bevestigd. Dit werk is volmaakt. Omdat het van eeuwigheid is. Doch wel wetend, dat hun knechtenwerk altoos door God kritisch aanspreekbaar blijft. Wiens stem beluisterd wordt in de Schriften. Waarom zij ook altijd zullen willen luisteren naar en spreken met wie uit die Schriften hen kritisch meent te moeten aanspreken. Zulks tot onderlinge opscherping in hun dienstwerk aan het Evangelie des kruises.

Wij gaan besluiten. God geve ons allen én het kruis in de Vrijmaking én het kruis van Assen vrolijk te dragen. Opdat wij allen met een hart vol vrede in de Heere Jezus vrijmoedige dienaren mogen zijn van het Evangelie van Gods genade voor zondaren.

B. J. F. Schoep.

De Nederlandse geloofsbelijdenis als formulier van eenheid¹⁾

Het is een enigszins wonderlijke zaak over de Nederlandse geloofsbelijdenis te spreken als formulier van eenheid. Kan men over de samenbindende, verenigende kracht van deze confessie spreken, terwijl haar belijders soms scherp tegenover elkaar staan? Hoe is het te rijmen, dat er allerlei kerkinstituten in ons vaderland zijn, die zeggen de geloofsbelijdenis te huldigen als formulier van eenheid, en tegelijk zo droevig verdeeld zijn? Is het spreken over de geloofsbelijdenis als formulier van eenheid eigenlijk geen mythe?

Men kan hier tegenover stellen, dat het toch een verblijdend feit is, dat bij alle verdeeldheid deze belijdenis door velen aanvaard wordt als de Schriftmatige uitdrukking van het reformatisch geloof. Dat schept de mogelijkheid naar elkaar te luisteren, ook wanneer men kerkelijk gescheiden van elkaar leeft. Er is de mogelijkheid van een verantwoording van de ingenomen posities juist tegenover deze confessie en dat dwingt om naar elkaar te luisteren. Het toetsen van de ingenomen posities aan deze belijdenis kan helpen een uitweg te vinden uit de vaak zeer verwarrende controversen. Daarom is er ook alle reden in een reeks als deze over onze geloofsbelijdenis als formulier van eenheid te spreken.

Wanneer de confessie voor het eerst als formulier van eenheid of enigheid, zoals men vroeger graag zei, aangeduid werd, weten we niet. Wel vinden we deze mooie betiteling al vrij spoedig na haar ontstaan. In de verbitterde strijd tussen de remonstranten en contraremonstranten, die aan de synode van Dordrecht voorafging, werd ze reeds als zodanig genoemd. In hun voorrede aan de Staten van Holland en Westfriesland op de uitgave van de „Schriftelicke Conferentie, gehouden in 's Gravenhage inden Jare 1611 tusschen sommige Kercken-dienaren” zeggen de contraremonstrantse ondertekenaars, dat hun tegenstanders „de ghemeene Formu-

lieren van eenicheydt inde Leere der Kercken” willen gerevideerd hebben¹⁾, en sindsdien is het een vast spraakgebruik om van de confessie als formulier van eenheid te spreken.

Inderdaad heeft ze dan ook als zodanig vanaf haar ontstaan in de kerk in de landen van herwaarts-over gefunctioneerd. Juist in deze kwaliteit is ze voor de Gereformeerde Kerk in ons vaderland van grote betekenis geweest. Het protestantisme hier te lande was immers in de eerste decennia na de grote Reformatie sterk verdeeld. Lutheranen, wederdopers, erasmianen, volgelingen van Zwingli en dat alles in allerlei stromingen en schakeringen trof men omstreeks het midden van de zestiende eeuw hier aan. Een vast kerkelijk verband was er tussen deze stromingen allerminst. Alles was nog min of meer vloeïend. En dat, terwijl men na de regeringsafstand van Karel V in 1555 onder diens zoon Philips II een bange tijd tegemoet ging. Hoe in het oog lopend die onderlinge verdeeldheid wel was, blijkt uit een woord van Joannes Bunderius, een roomsgezinde, tot de hervormingsgezinde Joannes Anastasius in 1555:

„Hoe kunnen nu uwe vergaderingen eene kerk genoemd worden, daar zij in zoovele elkander bekampende sekten verdeeld zijn? Hoevele beekjes zijn uit de ééne bron van Luther voortgevloeid! Denk maar aan de niet overeenstemmende mannen: Oecolampadius, Melancton, Karlstadt, Bucerus, Brentius, Menno en vele anderen... Het Roomsche geloof, door Petrus en Paulus ontvangen, is tot heden onbezoeideld en door geen innerlijke tweespalt verzwakt, bewaard. Maar uw geloof telt evenveel sekten als er ketteraanvoeders zijn²⁾”.

In die situatie nu kwam binnen korte tijd

verandering. In de tijd, dat deze woorden geschreven werden, deed zich vooral in de Zuidelijke Nederlanden reeds krachtig de invloed van Calvijn en de gereformeerden gevoelen. Vanuit Genève en Frankrijk drong deze in de Nederlanden door. Het blijft de grote verdienste van Guido de Bres, dat hij in zijn confessie aan het gereformeerd belijden speciaal voor de Nederlanden vorm gaf. Daarbij stond hem van meetaf voor ogen door deze confessie op de gelovigen in de Nederlanden een samenbindende, verenigende invloed te doen uitgaan. Een oud bericht zegt, dat hij voor het vervaardigen en uitgeven van de confessie onderscheidene theologen, zelfs die van Genève, heeft geraadpleegd. Genoemd worden mannen als Saravia en de antwerpse martelaar Fabritius. Hoewel de juistheid van dit bericht betwist wordt, is er goede reden de gegrondheid ervan aan te nemen³⁾. Trouwens, ook uit het opschrift, dat de Bres boven de confessie plaatste, blijkt duidelijk, dat hij er een verenigingssymbool voor de gelovigen in de Nederlanden mee op het oog had. Dat opschrift luidde: „Belydenisse des geloofs. Ghemaect met een ghemeyn accoord door de geloovighen, die in de Nederlanden ouer al verstroyt zijn de welcke na de suyverheyte des Heylighen Euangeliums ons Heeren Jesu Christi begheeren te leuen”.

Met een „ghemeyn accoord”! Daar hebt ge de opzet van de Bres' confessie. In deze belijdenis vonden de gelovigen in de Nederlanden als het ware de kristallisatie van hun geloven en belijden. Het spreekt dan ook vanzelf, dat er van zulk een geschrift op de nog vloeiende en verwarde situatie in de Nederlanden een krachtige samenbindende invloed uitging. Men beseftte dadelijk, dat deze confessie de mogelijkheid bood het kerkelijke leven op een vaste basis te organiseren. Reeds in 1563 besloot de provinciale synode van Armentières — een synode van kerken, die toen nog onder het kruis zaten — dat de ambtsdragers zouden ondertekenen de geloofsbelijdenis „arrestée entre nous”: onder ons vastgesteld, waarmede ongetwijfeld onze confessie bedoeld werd. En sindsdien vinden wij het beuigen van instemming met de belijdenis of het ondertekenen ervan als een vast agendumpunt in de Acta van vrijwel alle sindsdien gehouden synoden. Zo bepaalde de z.g. Pinkstersynode te Antwerpen in 1665, dat men bij het begin van de synode voorlezing zou doen van de belijdenis des geloofs van de kerken in dit land om daardoor onze eenheid — union — te doen blijken én om na te gaan of er niets te veranderen of te verbeteren viel. In de Acta van de latere synoden legt men er de nadruk op, dat het ondertekenen dient om de eendrachtigheid in de leer aan te geven. Zo vermelden de Acta van de synode te Embden, gehouden in 1571, in artikel 2: Om die eendrachtigheid in de Leere tusschen de Nederlandsche Kerken te bewijzen, heeft het den Broederen goetgedocht de belydinge des Geloofs der Nederlandsche Kerken te onderschrijven...⁴⁾

De eendrachtigheid in de leer Dat betekende in Embden beslist niet, dat men het in alles met elkaar eens was! Men begreep toen nog goed, dat, om met elkaar in de kerk één te zijn, men het nog niet in alles eens behoeft te zijn. Dat blijkt ook wel uit het volgende. Vóór deze synode te Embden bijeenkwam, was er over het samenkomen ervan heel wat te doen. Sommigen vreesden, dat de strenge calvinisten er de boventoon zouden voeren en de gewetens zouden benaauwen. Vooral mannen als Jan Arentsz en Pieter Gabriël, predikanten uit de Noordelijke Nederlanden en als vluchtelingen verblijfhoudende te Embden, waren minder calvinistisch gezind dan hun collega's uit Vlaanderen en Brabant. Zij waren er, vóór de synode bijeenkwam, beslist nog niet aan toe de confessie van de Bres te onderschrijven. Reaal, de levensbeschrijver van Jan Arentsz, deelt ons mede, dat zij vóór de synode daagde, meenden, dat de calvinisten

„op die beenen” waren „met alrely listen, dat haere begrepen Confessie (n.l. die van de Bres) mochte van onse verdrevenen geapprobeert werden. Maar wy syn (Godtdanc) noch so vercoudt niet, of wy hebben dit wel connen ruycken⁵⁾”.

Desondanks hebben ook deze mannen ter synode onze geloofsbelijdenis ondertekend en later, na de bevrijding van de Nederlanden in het vaderland teruggekeerd, hielpen zij loyaal mee het kerkelijk leven op de grond-

CONFESSION DE FOY,

*Faite d'un commun accord par les
fideles qui conuersent es pays bas,
lesquels desirent viure selon la pu-
reté de l'Euangile de nostre Sei-
gneur Iesus Christ.*

I. P I E R. I I I.

«Soyez toujours appareillez à répondre à cha-
cun qui vous demande raison de l'esperance qui est
en vous.»

M. D. L X I.

Ned. Geloofsbelijdenis 1561 (cliché C.J.B.)

slag mede van deze confessie te organiseren⁶⁾. De hoogleraar Cannegieter heeft op de betekenis van het ondertekenen door hen van de nederlandse geloofsbelijdenis ter synode van Embden, trachten af te dingen. Maar wij zijn van oordeel, dat dit o.a. door Fruin krachtig in het licht gestelde feit, een sterk bewijs is, hoe in deze eerste felbewogen jaren van het gereformeerd protestantisme in de Nederlanden, onze belijdenis functioneerde als formulier van eenheid voor allen, die de zaak van de Reformatie in gereformeerde zin waren toegedaan, zowel „rekkelijken” als „preciezen”⁶⁾.

De positie van onze confessie als formulier van eenheid is in de nederlandse gereformeerde kerk volstrekt niet altijd ongeschokt gebleven. Ze heeft in de vierhonderd jaar van haar bestaan meerdere malen als zodanig een crisis doorgemaakt. De eerste grote crisis kwam in de controverse, die aan de grote synode van Dordrecht voorafgingen. Vooral Dr A. Kuyper heeft in zijn nog altijd waardevolle „Revisie der Revisie-legende”, 1879, deze strijd in een helder licht gesteld. De remonstranten wilden revisie d.w.z. herziening van de confessie. Wie de stukken dienaangaande bestudeert moet wel tot de conclusie komen, dat het in deze strijd ging om de betekenis van de geloofsbelijdenis als formulier van eenheid. Zou haar gezag als zodanig gehandhaafd blijven of zou dat op losse schroeven worden gezet? Natuurlijk: door de strijd tegen de remonstranten, die revisie van de belijdenis begeerden, verdichtte zich als het ware het gezag van de belijdenis in de kerk. Er valt een duidelijk verschil op te merken tussen de wijze waarop de confessie in die eerste decennia na 1561 in de kerk functioneerde en daarna, vóór en op de dordtse synode. De enorm diep ingrijpende controversen over de verkiezing en de vrije genade noopte de kerk het gezag der confessie scherper te stellen. Tenslotte werd ze zelfs uitgebreid met het „Oordeel des Synodi Nationalis” over de bekende „vijf hoofd-stukken der leere, daer van inde Gereformeerde Kercken deser Vereenichde Nederlanden verschil is gevallen”, de z.g. Leerregels van Dordrecht. Men mene echter niet, dat hierdoor de confessie in de plaats van de Heilige Schrift schoof. Als een gouden draad loopt door al de stukken, die in die tijd gewisseld zijn, het gevoelen der gereformeerden, dat de confessie altijd appellaal is aan de Heilige Schrift. Men heeft ook in Dordrecht de eenheid der kerk niet willen handhaven en bewaren door onderwerping aan de belijdenis op zichzelf. Zij bleef formulier van eenheid, doordat achter haar de Heilige Schrift, het Woord Gods stond als enig fundament der kerk. De wijze, waarop men de belijdenis als formulier van eenheid

zag functioneren is misschien nooit scherper op formule gebracht dan door Gomarus. Hij schreef: „De Heilige Schrifture behoeft om haarszels wille niemands bevestigighe, maar bestaat in eeuwigheyt door haar eygen vastigheyt. D' overeenkominghe oft eendrachtig ghevoelen der Kerke is niet anders dan een bedienster ende getuighe der Schrift⁷⁾”.

Een tweede, veel langduriger en verder om zich heen grijpende crisis, onderging de confessie als formulier van eenheid in de vorige eeuw. Reeds spoedig na de afschaffing van het oude ondertekeningsformulier van Dordrecht in 1816 ontbrandde er in de Hervormde Kerk een felle strijd over het gezag en de betekenis van de confessie als formulier van eenheid. De geheel nieuwe ontwikkeling van de theologie en de wijsbegeerte tegen het einde van de achttiende eeuw, de met de Verlichting begonnen totale omwenteling van het geestelijk klimaat in Europa, heel de nieuwe constellatie na de franse revolutie waren daarvan de oorzaak. Deze crisis leidde tot de twee grote kerkelijke bewegingen van de vorige eeuw, de Afscheiding van 1834 en de Doleantie van 1886. Zij, die in onze geloofsbelijdenis de uitdrukking zien van hun reformatorisch belijden zijn sindsdien in ons vaderland in de twee grote kampen van hervormden en kerkelijk gereformeerden verdeeld. Ook de laatsten slaagden er echter niet in elkander bij deze confessie als formulier van eenheid vast te houden, hoewel zij haar in stringenter zin als formulier van eenheid beleden dan de hervormden. Ook in de Hervormde Kerk zelf bleef de strijd om het gezag en de draagwijdte van deze confessie voortduren.

Het is interessant de posities te verkennen, die in de grote strijd om de confessie in de Hervormde Kerk in de veertiger jaren van de vorige eeuw werden ingenomen. Ds B. Moorrees, die met zijn adres aan de synode in 1841 de strijd met meer dan 8000 ondertekenaars inzette, bepleitte integraal herstel van de drie formulieren van enigheid in hun oude positie. Zover gingen Groen met de zeven haagse heren een jaar later, in 1842, niet. Zij vroegen van de synode geen „slaafsche gehechtheid aan de letter”, maar „erkenning te goeder trouw van het gezag der Formulieren in al wat het wezen en de hoofdzaak van het Evangelie betreft”. Weer een jaar later, in 1843, maakte Da Costa zich de tolk van de derde stroming in zijn „Rekenschap van Gevoelens”. Hij zag, anders dan Groen, geen heil in „een juridische behandeling der ranke gesteldheid, maar wel in een medische”. Men kan de invloed van deze drie stromingen tot ver in de negentiende eeuw in het kerkelijk leven ontwaren. Kerkelijk Nederland bleef verdeeld, ondanks het huldigen van onze belijdenis als formulier van eenheid.⁸⁾

Wanneer men nu dit alles overziet, dringt zich de vraag aan ons op of het nog wel zin heeft te spreken van de nederlandse geloofsbelijdenis als formulier van eenheid. Was zij niet machteloos gebleken hen, die haar als zodanig huldigen, werkelijk te verbinden? Is de crisis, waarin zij als formulier van eenheid gekomen is in de vorige eeuw, eigenlijk niet onoplosbaar? Kan zij werkelijk nog de gelovigen, zoals in de eerste eeuw na haar ontstaan, samenbinden en verenigen? Zijn er niet allerlei factoren buiten haar, die dit eenvoudig onmogelijk maken? Is er niet zoveel verschil in taal en denkwijze, in de ontwikkeling van de theologische- en Bijbelwetenschappen en wereldsituatie tussen toen en nu, dat het eenvoudig een fictie is te menen, dat deze belijdenis blijvend als formulier van eenheid tussen belijdende christenen kan functioneren?

Wanneer we over deze vragen nadenken, zijn er toch wel enkele punten, die ons in de situatie, waarin wij met de confessie gekomen zijn, kunnen helpen. In de eerste plaats zou ik willen opmerken, dat het niet nodig is het in alles eens te zijn om deze confessie als formulier van eenheid te kunnen aanvaarden. De kerkelijk gereformeerden hebben in de voorbije eeuw de geloofsbelijdenis als formulier van enigheid aanvaard in stringenter zin dan de hervormden. Toch waren zij het gedurende die tijd lang niet in alles eens. Er waren controverse in die eeuw over het verbond, de sacramenten, de heilsorde, de kerk, de algemene genade, de zondeleer en de laatste tijd over de tussentoeestand, de mensbeschouwing en nog wel meer. Desondanks bleef de confessie, evenals in de eerste decen-

nia van haar bestaan, als samenbindende kracht in de kerk, functioneren.

In de tweede plaats: deze confessie aanvaardt als formulier van eenheid kan nooit betekenen, dat wij elkander aan haar binden als ware zij de Schrift zelve. Hedendaagse gereformeerden hebben kritiek op bepaalde uitdrukkingen en termen. Zo is er kritiek geïnteresserd op het rekenen van de brief aan de Hebreërs onder de veertien brieven van Paulus (art. 4), het rekenen van de diakenen tot de kerkeraad (art. 30), het deelnemen van Judas aan het avondmaal (art. 35) en het onsterfelijk worden der goddelozen (art. 37), om maar iets te noemen. We denken ook aan de termen, waarin de belijdenis over de mens in dichotomistische zin spreekt. Met zulke dingen zal men rekening moeten houden, wanneer men over de geloofsbelijdenis als formulier van eenheid spreekt.

Inneming van Valenciennes 1567 (cliché C.J.B.)

Dat alles neemt echter niet weg — en dat is het derde, waarop we willen wijzen — dat onze belijdenis zeker ook in deze tijd weer de „verstrooide gelovigen” in de Nederlanden zal kunnen samenbinden mits wij haar lezen en aanvaarden tegen de achtergrond van de Heilige Schrift. De confessie is belijdenis des geloofs! In haar spreekt het geloof uit, wat het eerst God in zijn Woord heeft horen voorzeggen. De taal en de zinsconstructie mogen hier en daar wat verouderd zijn, hier is de kerk aan het woord, die met de mond belijdt hetgeen ze met het hart gelooft. Er zijn artikelen in de confessie, waarvan dit wel in bijzondere zin geldt. Ik denk aan de aanhef van artikel 17: wij geloven, dat onze goede God, door zijn wonderlijke wijsheid en goedheid, ziende dat de mens zich alzo in de lichamelijke en geestelijke dood geworpen en geheel ellendig gemaakt had, Zichzelf begeven heeft om hem te zoeken... of art. 27: wij geloven en belijden een enige katholieke of algemene kerk, dewelke is een heilige vergadering der ware christgelovigen, al hun zaligheid verwachende in Jezus Christus... En zo zou er meer te noemen zijn. De confessie spreekt de concrete taal van het geloof en daarom is ze voor allen, die zich willen houden aan het Woord Gods als het Evangelie der zaligheid, een formulier dat samenbindt en verenigt.

Zo kunnen we toch dit vierde eeuwfeest van de confessie blij en dankbaar vieren. Door haar te lezen en te belijden tegen de achtergrond van de Heilige Schrift opent ze ook de mogelijkheid hen te verenigen, die juist door de strijd om haar te bewaren, verdeeld zijn geraakt. Er is in de laatste decennia ook een ontwikkeling in het theologisch denken aan weerszijden van de kerkelijke breuken die in deze richting wijst. Ik moge daarvan nog een enkele stem het woord geven. In 1929 schreef professor Haitjema: „De geloofsbelijdenis heeft als gloeiende waarheid in haar kern: het Evangeliewoord, het Woord van God zelf ⁹⁾”. Binding aan de confessie betekent volgens hem niet slechts loyaliteit aan een gemaakte afspraak. „Zij is in wezen niet anders dan gebondenheid aan Gods Woord ¹⁰⁾”. Ik wijs ook op de voor het rechte verstaan van de confessie als formulier van eenheid zeer belangrijke memorie, welke professor J. Ridderbos schreef voor de

synode van Arnhem in 1930 naar aanleiding van de toen voorgestelde uitbouw van de belijdenis. Ridderbos accentueerde daar: dat een confessie niet het karakter moet dragen van een leer-reglement, „maar” — ik citeer — „bovenal moet bezitten dat winnende en bezielende en geestelijk-bindende karakter, waardoor het ware belijden zich kenmerkt”. Ridderbos waarschuwt ertegen, dat we het getal der bindend kerkelijke formuleringen niet „zonder grote noodzaak zullen vermeerderen, opdat we niet aan de consciëntien der gelovigen lasten opleggen, die te zwaar zijn om te dragen ¹¹⁾”. Waardevolle woorden! Ook mannen als A. Janse, K. J. Popma en C. Vonk, die zich met deze problemen bezig hielden, drongen er krachtig op aan de confessie als formulier van eenheid te lezen tegen de achtergrond van de Heilige Schrift, opdat de binding aan de confessie als

formulier van eenheid werkelijk geestelijk zij. ¹²⁾

Het is dan ook verblijdend bij dit jubileum van de confessie achteraf te constateren, dat alle pogingen haar uit te breiden als in de jaren 1920—1930 of bindende leerformuleringen aan haar toe te voegen als in de jaren 1942—1946, geëindigd zijn met een opgeven van deze pogingen en een terzijdestellen van deze formuleringen. Alleen in de concentratie op de confessie als formulier van enigheid (met de beide andere formulieren) ligt voor haar belijders de weg om tot eenheid te geraken en dan altijd: in de geestelijke binding aan de Heilige Schrift, waaruit ze genomen is. Zo houdt de belijdenis haar betekenis ook in deze tijd, door haar naspreken van de Heilige Schrift en door haar rijke historie, standvastig beleden als ze is, om met een woord van Trigland te eindigen:

by de vrome martelaren in ghevanckenissen, op pynbanken, inde vyeren, onder sweert ende galgh, om dewelcke vele duysenden, haer goet ende bloet in perijckel hebben ghestelt, naect ende bloot, uyt haer vaderlant, nae andere landen in ballinckschap zyn getrocken, dewelcke alle de gereformeerde kercken in de Nederlanden ende in Vranckryck voor gesont ende Godes woord conform hebben erkent...

Enschede

Dr R. H. Bremmer.

^{*}) Radiolezing voor de N.C.R.V.-microfoon op 18 oktober 1961.

¹⁾ *Schriftelijke Conferentie*, 's Gravenhage, 1612, blz. 17. Dr F. J. Los vestigt er de aandacht op, dat de confessie eerst te Embden (1571) de officiële titel kreeg: de belydinghe des Gheboofs der Nederlandtscher Kercken, in „*Troffel en Zwaard*”, 12de jaar, 1909, blz. 116.

²⁾ Bij F. S. Knipscheer, *De invoering en de waardeering der Gereformeerde belijdenisschriften in Nederland vòòr 1618*, Leiden, 1907, blz. 27, helaas zonder bronvermelding.

³⁾ Zie over dit bericht o.a. C. Vonk, *De voorzeide leer, IIIa*, Barendrecht, 1955, blz. 109, 130. Toevoeging aan noot 3: R. Fruin maakt in diens *Het voorspel van den tachtigjarigen oorlog*, 's Gravenhage, 1939, blz. 163 vlg. belangrijke opmerkingen over het feit, dat de nederlandse gereformeerde kerken niet zonder meer de franse confessie overnamen en waarom de Bres speciaal voor de Nederlanden een eigen confessie schreef. Fruin maakt in dit boek vele waarde-

volle kerkhistorische opmerkingen. Hij schreef ook: „Het is een schande voor de Nederlandsche godgeleerdheid, dat er van de opkomst der Gereformeerde Kerk hier te lande, van de lotgevallen der Kerken onder het kruis en van het wedervaren der ballingen in Engeland en Duitschland geen volledige geschiedenis bestaat, die beschaafde leeken met genoeg kunnen lezen”, a.w., blz. 161.

Sinds Fruin dit ongeveer een eeuw geleden schreef, werd deze wens nog niet vervuld. Een mooie taak voor kerkhistorici in onze kring, beter dan de tijd te verspillen aan polemische eendagsvlagen.

⁴⁾ De teksten van de Acta van de synode te Armentières (au Bouton) evenals van de overige synoden onder het kruis bij C. Hooijer, *Oude Kerkordeningen der Nederlandsche Hervormde Gemeenten (1563—1638)* Zaltbommel, 1865. Het desbetreffende artikel luidde aldus. „mais où la discipline sera desja dressée seront esleus au Senat de l'Eglise avec les Ministres et les Diacres, ausquels on dira leur charge, et signeront la confession de foy arrestée entre nous...”, Hooijer, blz. 12.

⁵⁾ Bij Knipscheer, a.w., blz. 63. Ook bij R. Fruin in diens belangrijke opstel *De voorbereiding in de ballingschap van de Gereformeerde Kerk in Holland*, onlangs opnieuw uitgegeven in de aula-pocket *Willem van Oranje*, 1960, blz. 103—138, zie vooral blz. 118.

⁶⁾ T. Cannegieter, *De stand van het confessioneel vraagstuk onder de Gereformeerde Protestanten van Nederlandsche nationaliteit in de 2de helft der 16de eeuw*, in: *Teyler's Theologisch Tijdschrift*, jaarg. 1910, blz. 86—104.

⁷⁾ Bij A. Kuyper, *Revisie der Revisie-Legende*, A'dan, 1879, blz. 58.

⁸⁾ Over de strijd om de belijdenis in 1841 en volgende jaren naast de gewone handboeken voor de kerkgeschiedenis vooral G. M. den Hartogh, *De belijdeniskwestie voor honderd jaar*, in *G. Th. T.*, jaarg. 1944, blz. 112—140.

⁹⁾ Th. L. Haitjema, *Gebondenheid en vrijheid in een belijdende kerk*, Wageningen, 1929, blz. 44.

¹⁰⁾ A.w., blz. 35.

¹¹⁾ De memorie van J. Ridderbos in het *Rapportboek bij de Acta van de synode van Arnhem (1930)*, blz. 35—46. Deze memorie is nuchter en tegelijk warm geschreven, een waardevol document. We citeren nog een enkele andere uitspraak uit deze memorie:

„Maar ik meen, dat de Heilige Geest, ook in de geschiedenis der kerk, ons óók dit wil leeren, dat we het getal der kerkelijk-bindende menselijke formuleringen (waarvoor toch aan de kerk geen gave der onfeilbaarheid is gechonken, niet zonder groote noodzaak zullen vermeerderen, opdat we niet aan de consciëntien der geloovigen lasten opleggen, die te zwaar zijn om te dragen”, blz. 36/37. Ridderbos merkt ook op, „dat zij (de formulieren) niet bij wijze van reglementen het geloof binden met een bloot-uitwendigen band, maar voor de waarheid winnen en bezielen, zoowel door hun historisch karakter, als door de van bijzondere leiding des H. G. getuigende voortreffelijke inhoud”, blz. 38.

Ook met het oog op het gezag van de Heilige Schrift zélf waarschuwt Ridderbos tegen uitbreiding: „Het staat onder ons vast, dat de Heilige Schrift de eigenlijke en eenige autoriteit is, waaraan onze consciëntien zijn gebonden; en dat de belijdenisschriften niet anders hebben dan een afgeleid en betrekkelijk gezag”, blz. 35.

Men moet ook niet vergeten, dat de kerk belijdt door de bediening van Woord en sacrament: „Veeleer staat het zóó, dat deze bediening van Woord en sacrament het allervoornaamste, immers ook het enige door Christus zelf verordende middel is, waardoor de kerk ambtelijk haar geloof belijdt”, blz. 37.

Door Ridderbos' mededeputaten was aan de synode van Arnhem (1930) aangeboden een Proeve van uitbreiding der belijdenis met een officiële Toelichting op deze Proeve. Naar aanleiding daarvan schreef Ridderbos ook: „Men denke zich ook in, welk een ingewikkeld apparaat onze belijdenisschriften op deze wijze worden. Men zou (afgezien nog van Catechismus en Dordtsche Leerregels, en eventueel een nieuw kerkelijk leerboek) hebben: de Belijdenis, dan een Uitbreiding daarop in den vorm van onze Proeve, en tenslotte hierop nog weer een half-officieele Toelichting. Ik kan het niet anders zien, of dit gaat den rabbinistischen kant uit”, blz. 41. Ter overweging zowel voor de beoordeling van de synode van Utrecht (1942) en (1943—1945) met Toelichting en Preadvies als van die van Assen (1961) met een synodale „Open Brief”, waarin, zoals ik vanmorgen in de „Enschedese Kerkbode” zag, de synode zelfs kerkhistorie doceert.

Waardevol is ook Ridderbos' verzet in deze memorie tegen de theorie van voortgaande dogma-vorming, die door zijn mede-deputaten in hun Toelichting op de „Proeve” ontwikkeld was.

Greijdanus' ook materiële kritiek op de „Proeve” in *G. Th. T.*, jaarg. 30, 1929/30, blz. 548—554.

¹²⁾ Voor A. Janse zie vooral diens voor deze materie belangrijk artikel *Dogmatiek als wetenschap en hare wijsgeerige motieven*, in: *De Reformatie van het calvinistisch denken*, 's Gravenhage, 1939, blz. 120.

KRITISCHE KRABBEL

Brief aan een chr. geref. vriend

Amice,

Ik zal proberen je vraag zo eerlijk mogelijk te beantwoorden. Je hebt die wel récht op mij afgevuurd: „Zeg nu eens zonder omwegen — vind jij de chr. geref. kerk een ware kerk of niet?”

Laat ik beginnen met te zeggen, dat ik met je vraag „zit”. Er is heel veel in mij, dat me er toe dringt te antwoorden: „Natuurlijk, ik beschouw jullie kerken als ware kerken!” Maar tegelijk is er ook veel in mij, dat me huiverig maakt dat zó maar te zeggen. Het spreekt van zelf dat geen haar op mijn hoofd er aan denkt de chr. geref. kerken valse kerken te noemen!

Misschien denk je nu: O, daar heb je het — hij durft niet goed voor zijn mening uit te komen, hij gaat om de hete pap heen draaien, hij houdt een slag om de arm.

Ik kan me best voorstellen dat je zo iets zou denken. En ik neem het je ook helemaal niet kwalijk als je het doet. Maar ik zeg tegelijk in alle oprechtheid: zo ligt de zaak toch niet. Ik wil als antwoord op je brief je zo precies mogelijk zeggen wat er zo al in mij opkwam toen ik je vraag overdacht. Dat is geloof ik tegelijk het beste antwoord op je brief.

In de eerste plaats was het dit: Moet ik nu op die vraag een antwoord geven? Wat betekent dat nu of ik die vraag met ja of nee beantwoord? Als ik het doe laad ik bovendien de schijn op mij een soort „keurmeester” van kerken te zijn. En dat ambt verfoei ik. Ik wil geen keurmeester van mensen en ook niet van kerken zijn.

Maar daar komt nog wat bij. Iets dat belangrijker is. Ik ben huiverig voor dat opereren met die term „ware kerk”. In de eerste plaats als het de kerk betreft waartoe ik zelf mag behoren. Ik kan er nooit toe komen de eigen kerk als „ware kerk” aan te dienen. Je weet wel, in de trant van: „wij zijn de ware kerk”. Ja zeker — en ik ben blij dat te kunnen zeggen — onze kerken erkennen krachtens haar officiële papieren de bijbel als Gods onfeilbaar Woord. En alle ambtsdragers moeten de drie formulieren van enigheid ondertekenen. En de kerkorde die we hebben is een goeie. Als het bij het ware-kerk-zijn alleen om die dingen gaat kan ik zonder enige aarzeling zeggen: onze kerken zijn ware kerken. En dan zou ik er evenzo zonder enige aarzeling bij zeggen: de chr. geref. kerken zijn ook ware kerken! Net zo „waar” als de onze. Maar je weet evengoed als ik, dat met die dingen nog lang niet alles over het ware-kerk-zijn- van een kerk gezegd is. Het is zelfs zo dat er heel veel kerken waren en zijn met wie het wat die drie genoemde dingen betreft helemaal in orde was en is, maar die ik, net zo min als jij, toch niet graag zo zonder meer als ware kerken zou bestempelen.

Wat onze eigen kerken betreft: ik moet bekennen dat daarin zeer veel zonden en gebreken zijn. En dan zulke die steeds door blijven bestaan. Wat is de prediking dikwijls nog weinig de volle verkondiging van het evangelie. Wat worden de zonden van de kerk en de kerkleden nog slecht gezien en bestraft. Wat ontbreekt er, ondanks alle gepraat over gemeenschap der heiligen, vooral aan de onderlinge liefde nog ontzettend veel. Ik hoef je daarover niet veel te schrijven. We hebben daarover al meermalen samen gesproken.

Zie als ik aan al die dingen denk, dan vergaat mij alle lust om den volke voor te houden: „Wij zijn de ware kerk!” Dan leeft het veelmeer in mij, dat het een groot wonder is dat God ons niet vernield heeft en de kandelaar niet uit ons midden heeft weggenomen. Ja, als ik aan die verschrikkelijke dingen denk, ten gevolge waarvan wij geen licht op een kandelaar en geen stad op een berg zijn geweest, val ik liever op mijn knieën met de bede: Here, verwerp ons niet in Uw toorn vanwege ons schrikbarend tekort in het ware-kerk-zijn. Wij bedroeven U dag aan dag met onze kerkelijke en persoonlijke zonden. Wat hebben wij als kerk weinig Uw genade, Uw liefde laten zien aan de wereld. Here, bekeer ons.

Zie, omdat het er bij ons zo voorstaat ben ik huiverig voor die verzekering: wij zijn de ware kerk. — Ik ben er ook huiverig voor als de mensen van zichzelf zeggen: wij zijn ware christenen! — Het is prachtig als de mensen,

vooral de mensen van de wereld zo iets van ons zeggen. Maar laten wij het niet doen.

Ik ken je een beetje en daarom geloof ik dat je mijn huivering om met het ware-kerk-zijn zo te opereren wel zult kunnen verstaan. Bovendien: ik heb je ook meermalen horen klagen over de toestanden in de kerken waar jij toe behoort, ik weet hoe je daaronder lijdt, en daarom hoop ik dat je er uiteindelijk wel ongeveer net zo over zult denken als ik. Laten wij daarom, als het over de verhouding tussen jullie en onze kerken gaat, maar niet beginnen met dat onvruchtbare geredeneer over de vraag of jullie naar ons oordeel en wij naar dat van jullie „ware kerk” zijn. Laten we ons liever zeer diep bewust zijn van onze vele, vele kerkelijke zonden en gebreken. Laten we ons verbazen daarover, dat God ons nog niet heeft losgelaten en weggevoerd. Laten we vooral vragen wat onze Heiland met ons en met onze kerken wil in deze schokkende tijden. Laten wij elkaar steeds ontmoeten in de diepten van onze zonden en schuld, waarmee we beschaamd tegenover elkaar, in de wereld en voor God staan, in die diepten waarin ook straalt het licht van Gods genade waarmee Hij ons toch nog zoekt en vasthoudt.

Dacht je dat, als we in die diepten komen, we elkaar niet zouden vinden? Neen, we behoeven elkaar dan niet meer te vinden — we zijn dan reeds bij elkaar.

Met broedergroet je

Frater.

PERSCHOUW

Over de gepropageerde vereniging van de Ned. Herv. en de synodaal Geref. Kerken.

Er schijnt in de synodaal Geref. Kerken een sterke spanning te groeien, ja, zelfs een felle strijd te zullen ontbranden in verband met de door „de 18” (hervormde en gereformeerde predikanten) gepropageerde vereniging van de Ned. Herv. en synodaal Geref. Kerken.

Het leek er eerst op, dat van een ernstig verzet tegen wat deze „18” wilden weinig sprake zou zijn. De kritiek er op was nog al tam. De waarschuwingen van de Proff. Ridderbos, Waterink, Dijk e.a. schenen niet veel weerklank gevonden te hebben. En wat het ergste was: de synode van Apeldoorn nam een ongelofelijke slappe houding aan tegenover dat eenheidsstreven. Deze synode kreeg daarmee rechtstreeks te doen ten gevolge van een brief van de kerk van Kootwijkerbroek. Hoe het met die brief op de synode gegaan is horen we uit een artikel dat Ds Toornvliet in „De Strijdende Kerk” schreef. Hier volgt het:

Het moet tot dankbaarheid stemmen, dat de generale synode van onze kerken voorzichtig te werk gaat en probeert met wijsheid binnen de kerkelijke wateren te manoeuvreren. Het besluit over de crematie, over „de oproep der achttien” en de wereldraad zijn daar het voorbeeld van.

„Oproep der Achttien”

Het was te verwachten, dat er heel wat oppositie zou komen tegen de oproep der 18 predikanten (waarvan 9 hervormd en 9 gereformeerd) om tot eenheid te komen van de hervormde en gereformeerde kerken. Je kunt tweeërlei standpunt innemen: uitgaan van 1834 en 1886 en vragen of de Hervormde kerk op dit ogenblik wel voldoende veranderd is om met haar te herenigen... en daarop met een heftig „neen” antwoorden en de zaak als afgedaan beschouwen. Je kunt ook de situatie van de tijd in oenschouw nemen, de geestelijke nood van de wereld op je in laten werken, de verdeeldheid der kerken als een verlamdende factor zien in alle werk voor het evangelie, het gebed van de Here Jezus om éénheid horen en dan zeggen: zó kan en mag het niet langer! Hoe het allemaal moet weet ik niet, maar wij hebben een Heer, die ons de wegen zal wijzen.

Er is nog al fel gereageerd. Eén amokmaker was er bij, die schreef: Synode regeer! (Dit was Dr Holtrop in „Belijden en Beleven” - C.V.) M.a.w. verleen door Uw macht steun aan mijn standpunt en leg die 9 gereformeerde deelnemers aan de oproep van de achttien het zwijgen op. De synode heeft zich van deze dominee gelukkig niets aangetrokken. Natuurlijk moest de vraag aan de orde komen: Kan dat allemaal wel? Mogen leden van de kerken zelf een actie beginnen ter bevordering van de eenheid? Zo had onder meer de kerk uit Kootwijkerbroek gevraagd, of op deze manier (n.l. van de achttien) de zo zeer begeerde eenheid niet wordt nage-

streefd langs onkerkelijke weg.

De kerkeraad wenste een uitspraak van de Synode hierover.

In onze kerken zijn tal van leden die vinden dat alles via de kerkelijke vergaderingen moet lopen en dat elke andere actie als onkerkelijk moet worden afgewezen. Ze lijken veel op Jozua, die hoorde dat Eldad en Medad in het leger te midden van het gewone volk profeteerden, en klaar stond met de opmerking: „meneer Mozes, verbied het hun”, waarop Mozes het gebed uitsprak: „Och, dat geheel het volk des Heeren uit profeten bestond”. Dit is een principiële kwestie: Men is reformatoisch en erkent de mondigheid der leden of men is het niet. Niemand kan een lid der kerken verbieden een weg naar de eenheid te zoeken. Vooral nadat gebleken is dat het gesprek van de deputaten der synode met die van de hervormde kerk misgelopen is.

De synode heeft gelukkig oog gehad voor de reformatoische vrijheid van haar leden en heeft uitgesproken „dat het in het algemeen niet kan worden afgekeurd, maar veeleer moet worden toegejuicht, wanneer ook buiten de kerkelijke vergaderingen leden van onderscheiden kerken zich bezinnen op en zich inspannen voor grotere kerkelijke eenheid”. Hiermede is dus het recht der kerkleden erkend.

Wie verwacht heeft dat de synode zich spontaan achter de oproep zou stellen, is teleurgesteld. De Synode heeft de oproep zelf in het midden gelaten en zich bezig gehouden met de grenzen van het kerkelijk gezag, waarbinnen activiteiten mogelijk zijn. De synodale advies-commissie (rapporteur prof. Ridderbos) had de vrijheid der kerkleden veel te veel aan banden gelegd toen zij de uitspraak voorstelde „dat daarbij echter wel gewaakt dient te worden tegen een doorkruisen van of een ingrijpen op het door de kerkelijke vergaderingen gevoerde beleid, omdat het bevorderen van de kerkelijke eenheid een kerkelijke aangelegenheid is, die vóór alles op de weg der kerkelijke vergaderingen ligt”.

Dit was een gevaarlijk voorstel. Immers hiermee kan elk initiatief dat het tot nu toe gevormde beleid der Synode doorkruist of een nieuw perspectief opent, worden afgekeurd. Gelukkig heeft Prof. Nauta dit gevaar ingezien en gezegd, dat op deze wijze de vrijheid van de leden te zeer werd beknot.

Ten slotte is de Synode het eens geworden over de uitspraak: „dat men bij die bezinning en inspanning voor grotere eenheid, er... wel op heeft te letten, dat het bepalen van het beleid ten aanzien van de kerkelijke eenheid en van de bevordering daarvan toekomt aan de kerkelijke vergaderingen en dat het daarom ongeoorloofd zou zijn, indien iemand individueel of in gemeenschap met anderen zelfstandig terzake ingrijpt en in strijd handelt met de bestaande orde”.

Kennelijk is de bedoeling hiervan bij voorbaat een veroordeling uit te spreken over een ieder die „op eigen houtje” bijvoorbeeld tot kanselruil zou komen, zoals blijkt uit het gesprek ter Synode-vergadering. Ach, niemand zal er behoefte aan hebben „om zomaar op eigen houtje” in te grijpen. Maar het zal ook van de Synode afhangen of er spanningen ontstaan. Wanneer Gods Geest in de gemeenten werkt en wegen openwerpt naar kanselruil of gemeenschappelijke Avondmaalsviering, terwijl de synode met haar besluiten deze weg zou blokkeren, dan moet men het niet vreemd vinden dat iemand in gewetensnood toch een daad gaat stellen. Daarom is het te hopen dat de Synode steeds „bij de tijd” zal zijn, en steeds op het juiste ogenblik haar positieve beslissingen zal geven.

„De oproep der 18” beoogt momenteel geen enkel kerkelijk ingrijpen, doch alleen het activeren van de gemeente om de noodzaak der hereniging tussen gereformeerd en hervormd zich bewust te worden, er om te bidden en ervan te getuigen.

De opmerking van Prof. Ridderbos: „Natuurlijk mag je van mening verschillen met de kerkelijke vergaderingen; dat hoeven we eigenlijk niet meer te zeggen met zoveel woorden, want bijna niemand is het met ons eens...”, mag wel eens onderstreept worden. Want dat bijna niemand het met de synode eens zou zijn is wel wat te somber voorgesteld. Er zijn nog altijd lieden, die geen enkele afwijking van het oordeel der synode dulden. Prof. Ridderbos kan gerust zijn. Nog onlangs probeerde iemand een kerkeraad te bewegen te gaan handelen met een lid, dat enige kritiek op de synode had geleverd. Dat spel ging gelukkig niet door.

De activiteiten der achttien gaan inmiddels door. Er worden gesprekskringen gevormd, er komt in 1962 een congres Hervormd-Gereformeerd in Utrecht, en in 1963 hopen wij tot een kerkdag „gereformeerd-hervormd” te kunnen oproepen.

Hebt U adhesie betuigd met de oproep der achttien? Onze lezers worden opgewekt dit alsnog te doen: adres Dr J. M. Vlijm, Koningin Julianalaan 32, Voorburg.

Wie nog goed weet hoe de synoden in de dertiger en veertiger jaren optraden weet als hij dit allemaal leest niet hoe hij het heeft. Toen werden massa's ambtsdragers de laan uitgestuurd, omdat ze een idiote leeruitspraak die nota bene al heel gauw „vervangen” werd en daarna „ter zijde” werd „ge-

steld" niet konden aanvaarden. Nu is de synode hyper-vriendelijk jegens lieden die niets minder ondenemen dan het aan kant zetten van de gehele bestaande confessie! Want dat is immers zeker: nooit zal de Hervormde Kerk een vereniging aanvaarden zo, dat de drie formulieren van enigheid, integraal, en in de zin als dat steeds door Gereformeerde Kerken werd geëist als accoord voor kerkelijke gemeenschap worden erkend. Wie zegt er **moet** hereniging komen met de Geref. Kerken en de Ned. Herv. Kerk zoals deze thans in feite is, de gescheidenheid van die twee kerken mag niet langer worden geduld, heeft de confessie in feite losgelaten.

Wat voorts opvalt is dit dat de synode ook het streven van „de 18" alleen onder het gezichtspunt van de kerkelijke orde heeft gezien. De zaak zelf, de funeste zaak werd blijkbaar niet besproken. Ik geloof dat dat kerkbederf is. In 1944 maakte men wat men zelf eerst een leerkwesitie had genoemd haastig en voor 't gemak een orde-kwesitie. De synode van de Herv. Kerk deed dat met de kwesitie-Smits. Nu doet de synode van Apeldoorn dat met een kwesitie waarbij nota bene het bestaan van de Geref. Kerken als zodanig in geding is.

Het verdient voorts de aandacht hoe subjectivistisch Ds T. redeneert in verband met de kanselruil en gemeenschappelijke Avondmaalsviering. Als de Heilige Geest de wegen daartoe opent moet ondanks de synode ieder zijn gang gaan! Van een wegdoen in en door de Herv. Kerk zelf van wat het Heilig Avondmaal permanent ontheiligt spreekt hij met geen woord! En daarover gaat het in eerste instantie.

Ten slotte: ook hier lezen we dat de actie van „de 18" doorgaat. Met kracht. Nu in feite gesteund door de uitspraken van de synode van Apeldoorn.

Na het artikel van Ds Toornvliet nemen we er een over uit „Waarheid en Eenheid". Het is van de hoofdredacteur Dr Schelhaas. De titel ervan is: **Een ernstige oproep. Het spreekt voor zichzelf.**

Voor ieder, die meeleeft, is het duidelijk geworden, dat een belangrijke groep in onze kerken heenstuurt naar een spoedige vereniging met de Ned. Herv. Kerk. De oproep van de achtting, onder wie zich één vrijzinnige bevindt, is door de conferentie van Woudschoten ondersteund. En een officiële veroordeling van deze actie is klaarblijkelijk uitgebleven.

Wij zouden er niet het minste bezwaar tegen hebben, dat wij snel heenkoersen naar vereniging met de Ned. Herv. Kerk, wanneer deze teruggekeerd was tot de gehoorzaamheid aan Gods Woord en zich in alles onderwierp aan de Heilige Schrift als de onfeilbare openbaring van de levende God. Wij zouden het dan toejuichen en in de voorste gelederen mede willen optrekken, want wij zijn zeer oecumenisch ingesteld.

Maar ieder weet, dat de Ned. Herv. Kerk **niet** gedaan heeft, wat onmisbare voorwaarde voor vereniging is. Ieder weet, dat de vrijzinnigen een legale plaats in de Ned. Herv. Kerk hebben en dat de midden-orthodoxie daar de kerk regeert, terwijl ook die midden-orthodoxie niet aanvaardt de onfeilbaarheid van de Heilige Schrift en bovendien de waarheid van Gods Woord op bepaalde centrale punten niet verkondigt maar in de mist zet. Onder de midden-orthodoxie schuilen immers vele predikers, die naar het woord van een vooraanstaand man in de Ned. Herv. Kerk een goedkoop evangelie brengen.

Dat ondanks deze situatie in de Ned. Herv. Kerk niettemin vooraanstaande mensen in onze kerken heensturen naar spoedige vereniging met de Ned. Herv. Kerk is in hoge mate verontrustend. Daaruit blijkt, dat de Gereformeerde overtuiging bij vele Gereformeerde leidslieden niet meer aanwezig is. En te duchten is, dat men de grondslag van onze kerken gaat aantasten en van kracht beroven om de zo zeer begeerde eenheid met de Hervormden.

Het is immers een bekend feit, dat de leer van Barth ook menigeen onder ons geïnfecteerd heeft.

In onze kerken zit ook een flink stuk midden-orthodoxie. En deze wil — evenals in de Herv. Kerk — de leiding grijpen. Het is niet denkbeeldig, dat men met het bereiken van dit doel reeds ver gevorderd is.

Daarom is het de hoogste tijd, dat allen, die de Geref. waarheid liefhebben en de grondslag van onze kerken ongeschokt en onaangestast willen bewaren, zich verenigen in afweer van het dodelijk gevaar, dat ons bedreigt.

Daarom heb ik de opdracht van bestuur en redactie van ons blad ontvangen, om een ernstige oproep tot alle verontrusten over de gang van zaken te doen uitgaan, waarin zij met aandrang en nadruk worden uitgenodigd, met ons mede te werken en mede te strijden tegen deze gevaren. Ons blad wil zich daaraan met beslistheid geven. Wij hebben ons veelvuldig begeven in de strijd rondom het kerkelijk conflict. Die zaken waren van betekenis, maar wat ons nu centraal bezig houdt gaat daar in belangrijkheid ver boven uit. Dit zal ook de kwesities van het kerkelijk conflict overschaduwen en onwillekeurig wat naar de achtergrond dringen, ook al blijven zij van betekenis. En zo zal het temeer mogelijk moeten zijn, dat zij, die over het kerkelijk con-

flict met ons van mening verschillen maar met ons over de vals oecumenische geest van vele vooraanstaande mensen in onze kerken ernstig verontrust zijn, nu zich met ons verenigen om het credo en het erfgoed van Afscheiding en Doleantie te verdedigen.

Reeds hebben jonge predikanten, met ons ernstig verontrust, in beginsel besloten, hun medewerking aan ons blad te verlenen. Daartoe nodigen wij allen uit, die de midden-orthodoxie uit onze kerken willen weren, die de eenheid met de vrijzinnigen weigeren, die het pand, door God aan onze kerken toevertrouwd, willen bewaren, die de belijdenis onverzwakt willen handhaven.

Het is noodzakelijk, dat wij in deze strijd eensgezind schouder aan schouder optrekken. Omdat wij een zware strijd ook met vooraanstaande leidslieden in onze kerken te duchten hebben, zal bundeling van alle krachten noodzakelijk zijn. Wij kunnen daarbij de steun van geen enkele medestander missen.

Het is voor ons een oorzaak van droefheid, dat wij deze oproep in onze kerken moeten doen uitgaan. Wij mochten toch verwachten, dat zij nimmer nodig zou zijn. Onze kerken betrokken immers de wacht bij het beginsel. Zij zagen op de toelating tot het ambt toe. Zij vroegen van alle ambtsdragers aanvaarding van de onfeilbaarheid van Gods Woord, de afweer van eenheid met loochenaars van de Godheid van Christus of van de verzoening der zonden door Zijn bloed, de ondertekening van de drie Formulieren van Enigheid.

Maar dit alles heeft blijkbaar niet mogen baten. De dwaalleer is binnengeslopen. De mensen, die door Assen intijdig zich veroordeeld gevoelden, geven nu mede de toon aan en staan ook op de meest verantwoordelijke posten.

De tijden zijn ernstig. De toestand is hoogst gevaarlijk. Als nu niet met eendracht en kracht opgetreden wordt, is het ergste te duchten.

Waarom zullen we dan niet biddend om Gods Geest alles doen wat in ons vermogen ligt? Waarom zullen we dan niet in eendracht naar de grenzen stormen?

Waarom zullen we — waar er zoveel beverratten zijn — niet zorgvuldig de dijken trachten te dichten?

Wij wekken op tot waakzaamheid en werkzaamheid. Laat niemand, die onze kerken liefheeft blijven slapen! Wij vragen de medewerking van allen, die onze kerken bij haar grondslag willen bewaren.

Eendracht vraagt der tijden nood.

En het is de hoogste tijd.

We komen op deze zaak D.V. nog wel nader terug. C. V.

NAAR EEN EIGEN TEHUIS....

met alle kerken?

Of dan nog niet alle kerken meedoen aan deze actie om aan al die Willy's en broertjes van haar een eigen tehuis te geven? Wij vertrouwen van wel. Waarom het ons nu gaat is dat er nog te veel kerken zijn welke tot heden nog niets van zich lieten horen.

De actie is nu een jaar geleden gestart. Er werd toen gevraagd een bedrag van f 300.000,— daarvan is nu door de kerken ruim f 112.000,— bijeengebracht. Een mooi bedrag, doch wij zijn een nog mooier bedrag van het gestelde doel verwijderd. Meer dan 2/3 van het aantal kerken doen reeds aan de actie mee. Laten de andere nu niet achter blijven. Er zijn kerken welke belangrijk meer dan het van hen gevraagde bedrag hebben overgemaakt. Wij weten dat de kinderen waarom het gaat ook met grote belangstelling de verantwoordingen volgen. Laten wij hen niet teleurstellen.

Wij naderen weer de tijd dat in vele plaatsen in de publieke eredienst de Heere wordt gedankt voor ontvangen zegeningen in gewas en arbeid. En de materiële voorspoed is groot. Vergeet daarom dan deze kleine niet.

met bijzondere giften.

Wie deze sturen? Dit zijn er velen. Zij doen dit persoonlijk of in groepsverband. En wat zij in een jaar bereikten? Ruim f 20.000,—. Er zijn soms grote giften bij uit plaatsen waar van de plaatselijke kerk nog niets werd ontvangen. Broeders diakenen de bereidheid om te geven is er.

Via de radio vernemen wij reeds allerlei verzoeken om voor het kinderfeest van 5 december giften over te maken; ook verschillende dagbladen vragen geld om kinderen die in tehuizen verblijven, te kunnen verrassen. Mogen wij U vragen **ons** kindertehuis niet te vergeten?

voor het nakroost,

dat de Heer wordt voorbereid, opdat het zal melden: het heil van Zijn gerechtigheid en grote daden.

Een mooie psalm. Wij hebben hem gezongen aan het slot van de vergadering, welke wij op 22 oktober 1960 hadden met afgevaardigden van de kerken. Het was een antwoord op de gevraagde medewerking en dus een belofte.

Verantwoording tot en met 25 oktober 1961:

Ontvangen van kerken	f 112.096,29
Ontvangen van particulieren	f 20.651,59
Totaal:	f 132.747,88

Bijdragen kunnen worden gestort op postrekening nr 52325 t.n.v. Stichting Gereformeerde Kinderbescherming te Utrecht.

KERKNIEUWS

Beroepen te IJmuiden: D. Nieuwenhuis te Bunschoten-Spakenburg.

Emeritaat. Ds B. Telder te Breda heeft medegedeeld dat hij voornemens is, gezien zijn leeftijd, in het komende jaar D.V. ontheffing te vragen van zijn geregelde ambtelijke werkzaamheden. De kerkeraad zal op een gemeentevergadering deze emeritaatsaanvraag met de gemeente nader bespreken.

Beroepbaar. De classis Groningen heeft na gehouden praeparatoir examen kand. M. Bakker van Haren beroepbaar gesteld. Kand. M. Bakker is te bereiken: Molenkampsteeg 9, Haren (Gr.), tel. 05900-44321.

Jubileum. Op 1 november a.s. zal het 25 jaar geleden zijn dat Ds B. Geuchies werd bevestigd tot Dienaar des Woords te Daarlerveen, waar hij arbeidde tot 1947. Sedert 9 maart van dat jaar dient hij de kerk van Wapenveld.

Er is een commissie gevormd, die de viering van dit jubileum heeft voorbereid. Op 2 november zal een feestelijke herdenkingsbijeenkomst worden gehouden in het kerkgebouw.

Herdenking. Donderdag 10 oktober j.l. was het 75 jaar geleden dat de gemeente Gerkesklooster ging doleren. In een gemeentevergadering werd onder leiding van Ds D. Berghuis dit feit herdacht. Ds W. Verwoerd van Leek sprak over de Doleantie in het algemeen, terwijl Ds D. Berghuis de plaatselijke historie belichtte met behulp van gegevens, ontleend aan de kerkeraadnotulen van de Hervormde Kerk.

Zendingswerk Haarlem. In het Kerkblad in de Geref. Kerken van Noord-Holland werd het volgende meegedeeld:

Na bespreking over de zendingszaken blijkt dat alle classis-kerken zich gesteld hebben achter het principe-besluit van de kerkeraad te Haarlem, om nl. het terrein Nqutu als zendingsgebied te aanvaarden. Met zeer grote dankbaarheid wordt daarvan kennis genomen. Besloten wordt verder om een schrijven te doen uitgaan (tot de kerk te Drachten en de samenwerkende kerken en ressorten van kerken), waarin wordt meegedeeld, dat na velerlei poging gebleken is, hoe vrijwel nergens ter wereld een zendingsterrein kan worden gevonden, waar het Woord des Heren in vrijheid en zelfstandigheid gepredikt kan worden; dat de kerken van de classis Haarlem van oordeel zijn dat op het aangeboden terrein te Nqutu, in Zuid-Afrika, het volle evangelie van Christus verkondigd kan worden. Hoewel ook in de kring van de classis kerken wel bezwaren leefden tegen de voorwaarden, gesteld door „Die Gereformeerde Kerk" te Vrijheid, heeft toch geen der classis-kerken het aangedurfd „neen" te zeggen op dit aanbod; zij menen integendeel dit aanbod te moeten aangrijpen om aldus aan de zendingsopdracht, welke Christus Jezus Zijn kerk gaf te voldoen. Ze achten het de roeping van de kerken deze mogelijkheid om, zolang de Here dit toestaat, Zijn Woord aan de heidenen in Zuid-Afrika te verkondigen, te benutten. Daarom hebben de kerken van de classis Haarlem zich gesteld achter het principe-besluit van de kerkeraad te Haarlem, d.d. 18 sept. '61, om het terrein Nqutu te aanvaarden en verzoeken zij de kerk te Drachten, en alle samenwerkende kerken en ressorten van kerken, mede het aangeboden terrein te Nqutu te kiezen als nieuwe plaats van arbeid.

Kerkdiensten. In afwijking van de gegevens in het Handboek zijn de aanvangsuren van de kerkdiensten te Bussum voor de wintermaanden vastgesteld op 9.30 en 4.30 uur.

Adressen. Bussum: scriba A. H. Knauff, Lothernislaan 95, Bussum; **Zwijndrecht-Groote Lindt:** Ds G. van Atten, Bilderdijkstraat 14, Zwijndrecht; scriba: G. de Jager, Jan Campertstraat 71, Zwijndrecht; diaconie: J. H. Brink, Perkstraat 51, Zwijndrecht; **Rotterdam-Charlois:** scriba: Joh. de Geus, Wagenbergstraat 58, Rotterdam-23, Tel. K 10-179495.

Rectificatie. In het bericht, dat wij in het nummer van vorige week opnamen over de Kerkbouw in Haulerwijk, werd ten onrechte de indruk gewekt, dat de bouwcommissie van de benodigde f 100.000,— reeds f 70.000,— in constanten ter beschikking had. Deze indruk is echter onjuist. In feite beschikt men thans over f 10.000,— aan giften ineens uit de gemeente zelf, terwijl de opbrengst van de verkoop van de oude gebouwen na aftrek van de daarop nog rustende schuld f 10.000,— bedraagt. f 50.000,— kan nu nog worden geleend, omdat de gemeenteleden hun vaste bijdragen zodanig hebben verhoogd dat daarvan de rente en aflossing kan worden betaald. Daarmee is echter absoluut het plafond bereikt. Zal de kerkbouw kunnen doorgaan, dan is voor de resterende f 30.000,— beslist financiële hulp van buiten noodzakelijk. Wie draagt een steen(tje) bij? Men storte een bedrag op giro nr 88-52-61 t.n.v. F. Bulthuis, Valckeniersweg 32, Haulerwijk.